

ZBO- verantwoording 2017

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Overzicht en samenvatting gerealiseerde kosten	5
1.1.1	Doelmatigheid en doeltreffendheid	6
1.2	Over deze ZBO-verantwoording	6
2	Toezicht	7
2.1	De staat van de financiële sector tien jaar na de crisis	7
2.2	Gerealiseerde kosten Toezicht	8
2.3	Financiering	11
2.4	Bereikte resultaten	12
2.4.1	Sectoroverstijgend	12
2.4.2	Banken	18
2.4.3	Verzekeraars	22
2.4.4	Pensioenfondsen	25
2.4.5	Trustkantoren	26
2.4.6	Beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen	28
2.4.7	Betaal- en elektronischgeldinstellingen	30
2.4.8	Overige instellingen	32
2.4.9	Caribisch Nederland	32
2.5	Key Performance Indicators	34
2.6	Risicobeheersing	36
2.7	Nadere toelichting toezichtkosten 2017	36
3	Resolutie en depositogarantiestelsel (DGS)	39
3.1	Inleiding	39
3.2	Gerealiseerde kosten Resolutie en DGS	40
3.2.1	Gerealiseerde kosten Resolutie	40
3.2.2	Gerealiseerde kosten DGS	42
3.3	Financiering	45
3.4	Bereikte resultaten	45
3.4.1	Bereikte resultaten Resolutie	45
3.4.2	Bereikte resultaten DGS	49
3.5	Key Performance Indicators	52
3.6	Risicobeheersing	53
Bijlage 1	Toetsingen, markttoetreding, interventie en handhaving	54
Bijlage 2	Details kosten en financiering	59
Bijlage 3	Grondslagen en kostentoerekening	63
Bijlage 4	Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	64
Bijlage 5	Controle verklaring van de onafhankelijke accountant	65
Bijlage 6	Afkortingenlijst	69

1 Inleiding

DNB maakt zich als toezichthouder en resolutie-autoriteit sterk voor een solide en integer financieel stelsel in Nederland. Daarom ziet zij erop toe dat financiële instellingen hun verplichtingen kunnen nakomen en, indien nodig, zorgvuldig en gecontroleerd kunnen worden afgewikkeld. Deze toezicht- en resolutietaak voert DNB uit als Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO).

Een concept van de ZBO-verantwoording is op 12 februari 2018 besproken met vertegenwoordigers uit de verschillende financiële sectoren. De door de vertegenwoordigers gedane suggesties zijn waar

mogelijk verwerkt in deze finale versie. Het verslag van de panelbijeenkomst, evenals de lijsten met acties en adviezen die hieruit zijn voortgekomen, zijn te vinden op de website van DNB¹.

1.1 Overzicht en samenvatting gerealiseerde kosten

De gerealiseerde kosten voor de ZBO-taken van DNB in 2017 zijn EUR 157,0 miljoen. In tabel 1 hieronder worden de gerealiseerde kosten 2017 voor alle ZBO-taken van DNB weergegeven².

Tabel 1 Gerealiseerde kosten 2017 ZBO-taken DNB

EUR miljoen

Meerjarig kostenoverzicht per ZBO-taak	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie
	2014	2015	2016	2017
Toezicht*	182,3	144,0	145,0	154,0
Resolutie		3,7	4,6	5,3
DGS Nederland				8,1
DGS Caribisch Nederland				0,8
Totaal ZBO taken	182,3	147,7	149,7	168,1
Opbrengst verkoop panden				-11,1
Totaal ZBO-taken incl. opbrengst verkoop panden				157,0
DGS Coulanceregeling				1,4
Totaal kosten incl. Coulanceregeling				158,4

* 2014 is inclusief (SSM Comprehensive Assessment (SSM CA) van EUR 45,9 mln.

¹ <https://www.dnb.nl/over-dnb/organisatie/begroting-en-verantwoording/index.jsp>

² Door afrondingsverschillen kan het voorkomen dat de gepresenteerde totalen en verschillen tussen gerealiseerde en begrote kosten niet volledig op elkaar aansluiten. Dit geldt voor alle tabellen in deze ZBO-verantwoording.

6

In de paragrafen 2.2 en 3.2 wordt een nadere toelichting gegeven op de gerealiseerde kosten per ZBO-taak.

1.1.1 Doelmatigheid en doeltreffendheid

DNB streeft naar volledige doelmatigheid en rechtmatigheid van haar uitgaven. In dit kader beoordeelt de externe accountant ieder jaar de doelmatigheid en rechtmatigheid van de ingezette financiële middelen. Hierover rapporteert de accountant in een tweedelig verslag als onderdeel van het jaarverslag: in het verslag van bevindingen beoordeelt hij de doelmatigheid en in de controleverklaring de rechtmatigheid³. Hiermee geeft DNB tevens invulling aan de verplichting die voortvloeit uit de Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft). Als norm geldt dat meer dan 99 procent van de uitgaven rechtmatig is. In 2017 bedroeg dit percentage 99,3 procent. In 2015 en 2016 bedroeg dit percentage 99,8 respectievelijk 99,9 procent.

1.2 Over deze ZBO-verantwoording

In deze verantwoording leest u hoe DNB in 2017 invulling heeft gegeven aan de toezicht- en resolutietaak. In hoofdstuk 2 wordt toegelicht welke inspanningen DNB in het kader van haar toezichttaak heeft verricht, welke resultaten zijn bereikt en wat de kosten hiervan zijn geweest. Hetzelfde geldt voor hoofdstuk 3 maar dan in het kader van de resolutietaak.

³ Zie bijlage 5: Controleverklaring van de externe accountant.

2 Toezicht

Tien jaar na het begin van de financiële crisis in 2007 is het toezichtlandschap in Nederland ingrijpend veranderd. Nieuwe wet- en regelgeving voor de financiële sector is van kracht geworden en toezichthouders beschikken over een ruimer instrumentarium om aan hun taken te voldoen. Tegelijkertijd vormen zaken als nieuwe technologische ontwikkelingen en aanhoudende lage rente nieuwe risico's voor de Nederlandse financiële sector.

In dit hoofdstuk leest u welke toezichtinspanningen DNB in 2017 binnen deze context verrichtte, hoe zij invulling heeft gegeven aan haar toezichttaken en hoe zij de daarvoor beschikbare financiële middelen heeft aangewend. Allereerst wordt in paragraaf 2.1 de staat van de financiële sector tien jaar na de crisis beschreven. De paragrafen 2.2 en 2.3 gaan in op de middelen die DNB heeft ingezet om deze doelstellingen te bereiken: de gerealiseerde kosten van de uitvoering van de Toezichttaak en de financiering hiervan. Paragraaf 2.4 beschrijft de belangrijkste toezichtinspanningen en bereikte resultaten die mede hieraan hebben bijgedragen. De tabel met prestatie-indicatoren in paragraaf 2.5 geeft inzicht in hoeverre DNB de vooraf aan haarzelf opgelegde prestatienormen heeft gehaald. Tot slot geeft paragraaf 2.6 een beeld van zowel de strategische als de operationele risico's in dit kader en geeft paragraaf 2.7 een nadere toelichting op de verschillen tussen de realisatie en budget 2017.

2.1 De staat van de financiële sector tien jaar na de crisis

De Nederlandse financiële sector heeft na het uitbreken van de financiële crisis in 2007 een disharmonische ontwikkeling doorgemaakt. De financiële crisis heeft een grote weerslag gehad op banken, verzekeraars en pensioenfondsen. Aangescherpte regelgeving heeft de weerbaarheid van de bankensector fors vergroot. In de verzekerings- en pensioensector heeft de aangescherpte regelgeving enerzijds geleid tot een professioneler risicobeheer en een groter belang van sleutelfuncties, en heeft anderzijds kwetsbaarheden blootgelegd. De aanhoudend lage rente en technologische vernieuwingen zetten blijvende druk op de bedrijfsmodellen en winstgevendheid van deze financiële instellingen.

De Nederlandse bankensector staat er tien jaar na de crisis een stuk sterker voor. Zo zijn de kapitaalbuffers de afgelopen tien jaar sterk verbeterd. Daarnaast is ook de verhouding tussen de omvang van de bankensector en die van de Nederlandse economie gezonder geworden. Nederlandse banken hebben de nodige veranderingen in hun bedrijfsmodellen doorgevoerd waarbij de efficiëntie bij de drie grootbanken gestaag is verbeterd. Bij middelgrote en kleine banken is dit beeld gemengd en zijn er nog de nodige banken die hier nog een slag in zullen moeten maken. Het depositofinancieringsgat (tekort aan deposito's om uitzettingen aan hypotheek en bedrijfsleningen te financieren) van Nederlandse banken is de laatste jaren aanzienlijk kleiner geworden. Hierdoor

zijn zij minder afhankelijk geworden van korte termijn marktfinanciering.

De verzekeringssector staat tien jaar na de crisis nog steeds voor grote uitdagingen. Allereerst zet de forse daling van de rente over de afgelopen jaren druk op de beleggingsrendementen en solvabiliteitspositie van met name levensverzekeraars. Tevens hebben levensverzekeraars in toenemende mate te maken met concurrentie van banksparen. Dit heeft een negatieve uitwerking op de nieuwe productie van levensverzekering. Ook schadeverzekeraars hebben te kampen met hevige concurrentie, maar dan binnen de verzekeringsmarkt zelf. Toenemende zorgkosten en de vergrijzing zorgen daarnaast voor de nodige uitdagingen in de zorgsector. Verder hebben verzekeraars te maken gekregen met de implementatie van Solvency II (SII). Hoewel dit nieuwe toezichtraamwerk belangrijke verbeteringen tot stand heeft gebracht, komen de uitdagingen waar de verzekeringssector mee kampt niet volledig tot uiting in de wettelijke solvabiliteitsratios die uit dit raamwerk volgen. De aanhoudende problemen in de sector zijn onder meer een reden geweest voor wetsvoorstellen voor een nationaal herstel- en resolutieraamwerk voor verzekeraars.

De financiële positie van pensioenfondsen is tijdens de crisis fors verslechterd, hoofdzakelijk door de sterk gedaalde rente. Aangezien pensioenfondsen hun renterisico gemiddeld voor minder dan de helft afdekken, heeft de lage rente een fors effect gehad op de dekkingsgraden. Het afgelopen jaar is een voorzichtig herstel in delen van de sector te zien, mede door stijgende aandelenkoersen. De sector blijft echter kwetsbaar voor nieuwe financiële schokken. Desondanks blijven de verwachtingen van deelnemers (te) hooggespannen. Pensioenfondsen staan daarmee voor de uitdaging om hun deelnemers volledig te informeren over de verwachte hoogte én de onzekerheid van het pensioeninkomen. De verplichting om per 1 januari 2019 een pessimistisch, neutraal en optimistisch scenario te schetsen van het toekomstig pensioeninkomen is hierbij een belangrijke stap in de goede richting. Een grotere inspanning is echter noodzakelijk.

2.2 Gerealiseerde kosten Toezicht

De gerealiseerde toezichtkosten, inclusief éénmalige opbrengsten vanwege verkoop van twee panden⁴, die in bezit waren van DNB, bedragen in 2017 EUR 143,8 mln. Exclusief de éénmalige opbrengsten zijn de gerealiseerde toezichtkosten in 2017 EUR 154,0 mln. De realisatie 2017 is daarmee nagenoeg op budget.

⁴ De Pakhuizen (Achtergracht) en Sarphatistraat 7.

⁵ Zie voor nadere informatie de ZBO-begroting 2017 paragraaf 2.2.1.

Tabel 2 Gerealiseerde toezichtkosten naar kostensoorten

EUR miljoen

Kostenverdeling Toezichtbegroting	Realisatie 2014*	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Budget 2017	Verschil R17-B17
Directe kosten Toezicht						
Personeelskosten	77,1	74,8	71,0	74,5	78,5	-4,0
Externe inhuur	43,3	9,8	9,0	5,4	7,3	-1,9
Afschrijvingskosten	0,8	1,7	1,9	1,8	2,0	-0,2
Juridische adviezen	5,9	7,2	7,2	7,1	6,7	0,4
Overige beheerskosten**	3,1	3,3	4,1	5,0	3,3	1,7
Totaal directe kosten Toezicht	130,3	96,7	93,2	93,8	97,8	-4,0
Toegerekende kosten Toezicht						
Ict (oa projecturen, pc's en software)	14,4	14,8	17,3	21,4	20,3	1,1
Facilitaire diensten (oa huisvesting en werkplekken)	10,5	9,0	8,6	8,5	8,4	0,2
Overige ondersteuning (oa communicatie, HR, informatiedienst, besturing)	27,2	23,6	26,0	30,3	28,1	2,2
Totaal toegerekende kosten	52,0	47,3	51,9	60,2	56,7	3,5
Totaal kosten	182,3	144,0	145,0	154,0	154,4	-0,4
Opbrengst verkoop panden				-10,2	-	-10,2
Totaal kosten inclusief opbrengst panden	182,3	144,0	145,0	143,8	154,4	-10,6
Kostenkader	148,5	152,4	153,4	155,1	155,1	

* 2014 is inclusief SSM CA van EUR 45,9 mln.

** Inclusief contributies voor EBA en EIOPA. In 2017 respectievelijk EUR 0,8 mln en EUR 0,5 mln.

10 Vergeleken met het jaar 2016 is een stijging van de kosten zichtbaar van EUR 9,0 mln. Deze stijging is het gevolg van de capaciteitsuitbreidingen⁵ voor onder andere on-site toezicht (bedrijfsmodellen, IT-risk, finrisk) en betaal- en elektronischgeldinstellingen. Investerings in de verdere modernisering van de informatievoorziening voor Toezicht, zoals het Digitaal Loket Toezicht hebben ook bijgedragen aan de stijging van de kosten. Dit verklaart voor een groot deel de stijging van de toegerekende (ICT) kosten in 2017. Daarnaast zijn de kosten gestegen als gevolg van DNB brede investeringen in onder meer informatiebeveiliging, cybersecurity, privacy maatregelen en datamanagement. Verder zijn de beheerskosten van ICT gestegen als gevolg van een groter applicatielandschap, het wegvallen van kortingen en kostenverhogingen bij grote leveranciers (Microsoft, Oracle, e.d.). Ook zijn er extra kosten als gevolg van asbestsanering en het versneld afschrijven van het kantoorpand Westeinde 1.

De toelichtingen op de verschillen tussen realisatie en budget per kostensoort vindt u verderop in paragraaf 2.7.

2.3 Financiering

Tabel 3 Exploitatieresultaat toezichtkosten 2017

EUR miljoen

	Gereali- seerde kosten	Opbrengsten uit heffingen	Ontvangsten uit boetes en dwangsommen	Te verrekenen met sector	Te verrekenen met overheid
Banken	61,0	69,4	0,7	-9,2	
Overige financiële instellingen	81,7	84,5	0,4	-3,3	
Caribisch Nederland*	1,2	0,9	0,2		0,2
Totaal	143,8	154,8	1,3	-12,4	0,2

* Dit zijn Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Ontvangsten uit heffingen totaal EUR 0,9 miljoen waarvan voorschot Caribisch Nederland-kosten (EUR 0,8 miljoen) van de overheid en heffingen sector EUR 0,1 miljoen.

Tabel 4 Verrekening toezichtkosten met de sector

EUR miljoen

	Percentage 2017	Verrekening in 2018
Totaal te verrekenen met de sector		-12,4
Banken*		-9,2
Overige instellingen		-3,3
Waarvan:		
Pensioenfondsen	36,5%	-1,2
Verzekeraars (exclusief Zorg)	40,9%	-1,3
Zorgverzekeraars	6,8%	-0,2
Betaalinstellingen**	4,2%	-0,1
Trustkantoren	4,4%	-0,1
Beleggingsondernemingen en -instellingen	7,2%	-0,2

* Banken inclusief overige kredietinstellingen (niet banken).

** Betaalinstellingen inclusief elektronischgeldinstellingen.

2.4 Bereikte resultaten

2.4.1 Sectoroverstijgend

Een aantal risico's en ontwikkelingen in het Nederlandse financieel systeem betreft niet slechts één deelsector, maar de financiële sector als geheel. DNB adresseert deze ontwikkelingen in cross-sectorale toezichtactiviteiten. In deze paragraaf leest u een overzicht van de belangrijkste activiteiten en resultaten met een sector overstijgend karakter in 2017. Daarna wordt ingegaan op de activiteiten en resultaten per sector.

Technologische innovatie

In 2017 heeft DNB veel aandacht besteed aan de opkomst van technologische innovatie in de financiële sector. 'Fintech' dringt door tot in de haarvaten van de financiële sector en is dan ook niet voor niets een van de speerpunten uit de DNB Visie op Toezicht 2018-2022. DNB ziet zowel kansen als risico's en zoekt actief de balans tussen het faciliteren van innovatie en het mitigeren van (nieuwe) risico's. In dit kader heeft DNB, in samenwerking met de Autoriteit Financiële Markten (AFM), via de InnovationHub ondersteuning geboden aan marktpartijen die vernieuwende financiële diensten of producten op de markt willen brengen en vragen hebben over toezicht en bijbehorende regelgeving. De InnovationHub heeft in 2017 nieuwe ondernemers en bestaande marktpartijen de mogelijkheid geboden om vragen rechtstreeks te bespreken met de toezichthouder, ongeacht of ze onder toezicht staan of niet. Zo wordt op een laagdrempelige manier over en weer kennis gedeeld. In 2017 ontving DNB 131 vragen. Eenvoudige vragen worden per mail beantwoord, ongeveer twee derde

wordt telefonisch of in een fysieke meeting besproken. In het verlengde van de InnovationHub hebben DNB en de AFM het in 2016 gelanceerde Maatwerk voor Innovatie geïntensiveerd. Kern van deze aanpak is dat de toezichthouder bij het beoordelen van innovatieve concepten nadrukkelijk kijkt naar het achterliggende doel van beleid, wet- of regelgeving. Als hieraan wordt voldaan, zal de toezichthouder de wettelijke ruimte benutten die zij heeft om maatwerk te bieden. Het afgelopen jaar zijn er tientallen oriënterende gesprekken gevoerd, waarbij informele guidance is gegeven. Beide initiatieven zorgen voor een beter begrip van de snelle technologische ontwikkelingen in de financiële sector. Door vroeg betrokken te zijn, kan een betere afweging gemaakt worden en de balans gevonden worden tussen het maximaliseren van kansen en het minimaliseren van risico's.

Nieuwe technologische mogelijkheden voeden ook een trend van uitbesteding van bedrijfsprocessen en -functies door financiële instellingen. DNB heeft daarom in 2017 de beheersing van uitbestedingsrisico's onderzocht bij banken, betaalinstellingen en beleggingsondernemingen. Er is een licht stijgende trend waargenomen in de mate van uitbesteding. Om instellingen te helpen deze zwakke punten aan te pakken heeft DNB de *good practices* die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen verzameld en gepubliceerd.

Technologische ontwikkelingen raken ook de toezichtactiviteiten van DNB zelf. Door technologie beter te benutten, zet DNB in op het ontsluiten en het analyseren van data zodat efficiënter en effectiever toezicht kan worden uitgevoerd. Hiertoe

zijn de komende jaren verdere investeringen noodzakelijk in zowel kennis alsook de noodzakelijke ICT-infrastructuur. DNB voorziet hierin met haar begroting 2018 e.v.

Cybercrime

DNB ziet al meerdere jaren toe op het niveau van de beheersing van informatiebeveiligingsrisico's bij financiële instellingen, in het bijzonder op cyberrisico's. Ook in 2017 heeft DNB in dit verband diverse (vervolg) onderzoeken uitgevoerd bij banken, verzekeraars, pensioenfondsen en betaalinstanties. Dit heeft geleid tot individuele terugkoppelingsrapporten inclusief noodzakelijke vervolgstappen om de volwassenheid van de beheersing van informatiebeveiligingsrisico's op het door DNB gestelde niveau te krijgen. Daarnaast hebben instellingen een benchmarkrapport ontvangen waarbij hun resultaten van dit onderzoek zijn afgezet tegen het gemiddelde van de sector.

DNB heeft internationaal een actieve rol in het ontwikkelen van beleid ten aanzien van het adresseren van cyberrisico's binnen de bancaire en verzekeringssector. Zo is DNB actief in werkgroepen gericht op cyberrisico's bij International Association of Insurance Supervisors (IAIS), European Banking Authority (EBA) en de ECB.

Klimaatrisico's

Risico's die gepaard gaan met klimaatverandering en de overgang naar een klimaat neutrale

economie zullen in de financiële sector een steeds belangrijkere rol gaan spelen. Klimaatrisico's zijn onderdeel van een tweede speerpunt uit de Visie op Toezicht 2018-2022, betrekking hebbend op de toekomstbestendigheid van financiële instellingen. DNB heeft in 2017 een impactstudie uitgevoerd ten aanzien van klimaatrisico's op de Nederlandse financiële sector. Hieruit is gebleken dat zowel klimaatverandering als een mogelijke energietransitie een risico vormen voor de financiële sector. Zo maakt klimaatverandering het aannemelijk dat Nederlandse verzekeraars te maken gaan krijgen met hogere klimaatgerelateerde schadelasten. Ook leiden aangescherpte duurzaamheidseisen voor kantoren tot nieuwe kansen en risico's voor de Nederlandse financiële sector – met name voor banken, die grote delen van de kantoormarkt financieren. De ontwikkelingen op dit onderwerp vragen om meer aandacht in de sector zelf en van de toezichthouder.

Verder is DNB voorzitter van het Platform voor Duurzame Financiering⁶. Het Platform is een samenwerkingsverband dat in 2016 op initiatief van DNB is opgericht om de aandacht voor duurzame financiering in de financiële sector verder te vergroten en te stimuleren. Het Platform is in 2017 twee keer bijeengekomen om te overleggen over de verschillende duurzaamheidsinitiatieven binnen de Nederlandse financiële sector. Daarnaast zijn werkgroepen opgericht om

⁶ Naast DNB als voorzitter bestaat het Platform uit de Nederlandse Vereniging van Banken, het Verbond van Verzekeraars, de Pensioenfederatie, de Dutch Fund and Asset Management Association, de Autoriteit Financiële Markten, het Ministerie van Financiën, het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Sustainable Finance Lab.

concrete onderwerpen of initiatieven verder uit te werken. De werkgroepen hebben in 2017 verschillende producten opgeleverd. Zo heeft de werkgroep Educatie en Communicatie over Duurzaamheid samen met Nyenrode een driedaagse opleidingsmodule 'Finance-in-Transitie' ontwikkeld en heeft de werkgroep *Sustainable Development Goals Impactmeting* een leidraad ontworpen om de impact te meten van investeringen in duurzame ontwikkelingsdoelstellingen. Verder heeft de werkgroep Circulaire Economie een ronde tafel over circulaire economie georganiseerd met bestuurders uit de financiële sector. En tot slot heeft de werkgroep Platform Carbon Accounting Financials een open source methodologie ontwikkeld waarmee de CO₂-voetafdruk van investeringen en leningen kan worden gemeten.

Ook internationaal zet DNB zich in om klimaatrisico op de kaart te zetten, onder andere via deelname van DNB als observer aan de door de EU ingestelde High Level Expert Group over duurzame financiering. Daarnaast heeft DNB zich eind 2017 aangesloten bij een nieuw opgericht netwerk van acht centrale banken en toezichthouders⁷, het *Network for Greening the Financial System* (NGFS). DNB is voorzitter van het NGFS, dat zich richt op internationale samenwerking op het gebied van klimaatrisico's en duurzame financiering.

Integere bedrijfsvoering en financieel-economische criminaliteit

DNB verwacht van financiële instellingen dat zij verantwoordelijkheid nemen voor het kunnen waarborgen van een integere bedrijfsvoering en het voorkomen van betrokkenheid bij financieel-economische criminaliteit. Financiële instellingen hebben in dit kader bij wet een poortwachtersfunctie. DNB heeft in 2017 verschillende sector-overstijgende onderzoeken uitgevoerd naar de integriteit van de financiële sector. Scherp zijn op het voorkomen van financieel-economische criminaliteit is het derde speerpunt uit de Visie op Toezicht 2018-2022.

In voorgaande jaren heeft DNB de kwaliteit van de zogenoemde systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) van financiële instellingen onderzocht. In 2017 heeft DNB een verkennend onderzoek uitgevoerd naar het gebruik en de werking van de SIRA. DNB heeft hierbij onder meer gekeken naar specifieke risico's zoals fiscale risico's, belangenverstremgeling en corruptie, en naar specifieke situaties, zoals productontwikkeling en grootschalige organisatorische veranderingen. Uit de bevindingen blijkt dat instellingen hun integriteitsrisico's doorgaans weliswaar identificeren met behulp van de SIRA, maar dat de SIRA nog vaak als statisch document wordt gebruikt, dat niet

⁷ Deutsche Bundesbank, Banque de France/ACPR, Finansinspektionen (Zweedse FSA), Bank of England, People's Bank of China (PBOC), Monetary Authority Singapore (MAS), Banco de México en DNB.

altijd volledig is geïmplementeerd. Daarnaast merkt DNB op dat de eerste lijn nog in onvoldoende mate wordt betrokken en eigenaarschap neemt bij de identificatie en beheersing van integriteitsrisico's en het SIRA-proces. DNB vindt dit onwenselijk en verwacht van de instellingen dat zij de SIRA veel meer als dynamisch instrument toepassen waarin zij alle integriteitsrisico's expliciet benoemen. Daarbij dienen compliance afdelingen vooral een rol als sparringpartner en tegenmacht te zijn ten opzichte van onder andere de eerste lijn. De bevindingen zijn individueel teruggekoppeld aan de onderzochte instellingen en ook toegelicht in nieuwsbrieven.

DNB heeft in 2017 ook een sectoroverstijgend onderzoek uitgevoerd naar de betrokkenheid van financiële instellingen bij het faciliteren van financiële constructies die de zichtbaarheid van personen en bedrijven voor overheidsinstanties (zoals de Belastingdienst) belemmeren. Over dit laatste is veel ophef ontstaan, onder meer door de publicatie van de Panama Papers. DNB constateerde bij zowel banken als trustkantoren tekortkomingen in de beheersing van de integriteitsrisico's die samenhangen met agressieve belastingplanning en klantanonimiteit. Banken en trustkantoren blijken de fiscale integriteitsrisico's van hun cliënten nog onvoldoende te beheersen. Beiden verrichten onvoldoende cliëntonderzoek in geval van complexe structuren met uiteindelijk belanghebbenden ('ultimate beneficial owners') uit hoog-risicolanden, waardoor ze de integriteits-gerelateerde fiscale risico's verbonden aan hun dienstverlening onvoldoende identificeren en beheersen. Een aantal instellingen is ten aanzien van fiscale risico's

verbonden aan klanten, begonnen met het bepalen van hun zogenoemde *integrity risk appetite* en het formuleren van beleid hieromtrent. Om instellingen hierbij te helpen heeft DNB een guidance gepubliceerd.

Financiële instellingen, waaronder banken, trustkantoren, betaalinstellingen en Money Transfer Organisaties (MTO's), spelen een belangrijke rol bij het voorkomen van witwassen en terrorismefinanciering. Zij dienen alle transacties van hun cliënten te monitoren, met als doel transacties te identificeren waar sprake is van mogelijke betrokkenheid bij witwassen of terrorismefinanciering. In navolging van onderzoek in 2016 bij verschillende financiële instellingen naar het functioneren van de transactiemonitoring, heeft DNB in 2017 waar nodig individuele interventietrajecten gestart om de transactiemonitoring te verbeteren. Tevens heeft DNB met input vanuit de sector via een groot aantal ronde tafelsessies een guidance voor de verschillende sectoren opgesteld en gepubliceerd. De guidance bevat de hoofdbevindingen uit het thema-onderzoek van 2016, en een toelichting hierop. De guidance kan financiële instellingen helpen de nodige stappen te zetten om hun transactiemonitoringproces op orde te krijgen.

Binnen het toezicht is ten slotte de risicogebaseerde benadering verder versterkt, zoals ook wordt verlangd door de Financial Action Task Force (FATF) en door de EBA '*Joint Guidelines on the characteristics of a risk based approach to anti-money laundering and terrorist financing supervision*'. Aan de hand van een data-uitvraag onder alle onder toezicht

staande sectoren en met in achtneming van beschikbare informatie uit DNB-onderzoeken zijn risicoprofielen voor sectoren en instellingen bepaald. Deze profielen geven inzicht in de mate waarin sectoren en instellingen bloot staan aan risico's om betrokken te raken bij financieel-economische criminaliteit. Op basis van deze risicoprofielen bepaalt DNB per sector welke risico's en welke financiële instellingen bij een onderzoek betrokken worden. Zij vormen in beginsel de basis voor het stellen van prioriteiten voor zowel thematisch als instelling specifiek integriteitstoezicht en zijn meegenomen in de Visie op Toezicht 2018-2022 en de Toezicht Vooruitblik 2018. Tevens stellen de profielen het toezicht in staat om ontwikkelingen in risico en beheersing per instelling en per sector beter te kunnen vaststellen.

Bestuurderstoetsingen

Met de AFM hecht DNB veel waarde aan het zo efficiënt mogelijk laten verlopen van het proces van betrouwbaarheids- en geschiktheidstoetsingen van beleidsbepalers van financiële instellingen. Gezamenlijk met de AFM heeft DNB de professionalisering van dit proces in 2017 bestendigd, zoals aanbevolen in het rapport van de Commissie-Ottow uit 2016. Zo is de informatie op de websites van de toezichthouders verbeterd, is meer uitleg gegeven over de onderlinge samenwerking tussen DNB en de AFM en zijn concrete voorbeeldvragen en casussen toegevoegd. Verder heeft DNB het Digitaal Loket Toezicht gelanceerd, waarmee DNB financiële instellingen in de gelegenheid stelt om aanvragen voor onder andere bestuurderstoetsingen en vergunningen digitaal in te vullen en aan te leveren.

DNB en de AFM hebben onderzoek verricht naar de aanbeveling van de Commissie-Ottow inzake het betrekken van externe expertise in het toetsingsproces. In het onderzoek is ingezoomd op het betrekken van externe deskundigen die vanuit bestuurlijke ervaring en inhoudelijke expertise kunnen bijdragen aan de bestuurderstoetsing. In het Verenigd Koninkrijk bestaat deze gang van zaken reeds geruime tijd. De toezichthouders hebben nadere details uitgewerkt voor de specifieke rol, werkzaamheden en verantwoordelijkheden van externe deskundigen in Nederland. Aan de hand hiervan worden geschikte externe deskundigen gezocht, zodat in 2018 een pilot van start kan gaan.

Ten aanzien van de overige aanbevelingen van de Commissie-Ottow hebben DNB en de AFM onder meer nadere stappen gezet om een vertrouwenspersoon in te stellen, die een rol zal krijgen in het geval van een conflict over de benaderingswijze en de communicatie tijdens het toetsingsproces. Voorgaande geldt ook voor een onafhankelijke voorzitter van een hoorcommissie in geval van een bezwaar bij toetsingsbesluiten.

Inwerkingtreding herziene Europese richtlijn voor betaaldiensten (PSD2)

Een belangrijke nieuwe ontwikkeling is de uitbreiding van de markt en diensten van betaaldienstverleners, waartoe de Europese richtlijn voor betaaldiensten (PSD1) is aangepast. De implementatie hiervan in Nederlandse wetgeving, voorzien per de ingangsdatum van de PSD2 op 13 januari 2018 is niet haalbaar gebleken. De Minister van Financiën heeft laten weten dat

implementatie waarschijnlijk zal plaatsvinden in het voorjaar van 2018. Hierdoor heeft zowel de start van de vergunningverlening door DNB als de inwerkingtreding van de nieuwe verplichtingen voor vergunninghouders vertraging opgelopen. DNB heeft dit op een seminar in september 2017 toegelicht aan de sector. Ondanks de vertraging heeft DNB eind 2017 het concept-aanvraagformulier voor PSD2-vergunningen gepubliceerd. Hoewel vergunningaanvragen nog niet mogelijk zijn, stelt dit de sector wel in staat zich beter voor te bereiden op PSD2.

Om meer inzicht te krijgen in de verwachtingen van banken en betaalinstanties ten aanzien van de veranderingen die PSD2 met zich meebrengt, heeft DNB hen gevraagd een vragenlijst in te vullen. Een klein aantal instanties heeft daarbij aangegeven concrete plannen te hebben voor het aanbieden van de nieuwe diensten die mogelijk worden gemaakt door PSD2: betalingsinitiatiediensten (dienst 7) en rekeninformatiediensten (dienst 8). Banken zien grote uitdagingen in het informeren van hun klanten over het feit dat zij derden toegang tot betaalrekeningen moeten verlenen. Betaalinstanties zien op hun beurt de toegang tot betaalrekeningen als risico door onduidelijkheden over hun relatie met banken. Zij vragen zich af hoe ze moeten omgaan met zaken als communicatie, incidenten, aansprakelijkheid en informatiebeveiliging. De respondenten geven aan dat voor beide diensten de informatiebeveiliging de grootste uitdaging zal zijn. Om banken en betaalinstanties verder te helpen heeft DNB een speciale overzichtspagina over de PSD2 op haar website opengesteld.

In dit verband is ook de samenwerking met de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) van groot belang, waartoe in 2017 eerste stappen zijn gezet. Ook met de andere, voor de financiële sector relevante toezichthouders – de AFM en de Autoriteit Consument en Markt (ACM) – is afgesproken de ontwikkelingen op het gebied van PSD2, en technologische innovatie in het algemeen, nauwgezet te volgen en zo nodig in het toezicht samen te werken.

Vooruitzicht van een Brexit

DNB ziet toe op de voorbereidingen door onder toezicht staande instanties op Brexit en benadrukt daarbij het belang van adequate en tijdige *contingency* planning. Financiële instanties dienen rekening te houden met de impact van Brexit op de eigen bedrijfsvoering in verschillende scenario's, waaronder ook een uittreding van het Verenigd Koninkrijk zonder akkoord. De intensiteit van de monitoring van deze activiteiten is hierbij afhankelijk van de mate waarin deze materieel zijn vanuit het perspectief van de instelling. Als onderdeel van het Single Supervisory Mechanism (SSM) heeft DNB daarnaast bijgedragen aan de totstandkoming van de beleidsfiches, waarin de regels uiteengezet worden voor zowel vanwege Brexit verhuizende banken als voor de in het Verenigd Koninkrijk actieve (eurozone) banken. Ook heeft DNB in European Supervisory Authorities (ESA) en ECB-verband bijgedragen aan discussies en standpuntbepaling over onder andere de risico's die een harde Brexit met zich zou meebrengen.

DNB heeft in 2017 als toezichthouder een groot aantal gesprekken gevoerd met financiële instellingen die zich vanwege de naderende Brexit oriënteren op een vestigingsplaats binnen de Eurozone. Uitgangspunt bij deze gesprekken is geweest dat iedere instelling die voldoet aan de reguliere eisen die voor markttoetreders gelden en die zich opstelt conform het geformuleerde SSM beleid welkom is. Tot op heden heeft een (beperkt) aantal instellingen ervoor gekozen zich in Nederland te vestigen.

Complexiteit van wet- en regelgeving

De financiële crisis heeft mede tot gevolg gehad dat ingrijpende wijzigingen hebben plaatsgevonden in de financiële regelgeving. Hiermee is ook de hoeveelheid, fijnmazigheid en complexiteit van wet- en regelgeving toegenomen. Dit kan onbedoelde effecten met zich meebrengen, die mogelijk de prudentiële risico's voor financiële instellingen, sectoren of het systeem juist vergroten. DNB heeft daarom de onbedoelde effecten van financiële regelgeving onderzocht door middel van onder meer ronde tafelsessies met de financiële sector en een vrijwillige enquête onder banken, verzekeraars en pensioenfondsen. DNB heeft daarnaast de eerste stappen gezet in de ontwikkeling van een beoordelingskader voor proportionaliteit in regulering. Uit tussentijdse resultaten is gebleken dat sommige regelgeving leidt tot een hogere mate van homogeniteit in de financiële sector met als gevolg een verhoogd systematisch risico. Verder lijkt regulering van positieve invloed te zijn geweest op de aandacht die instellingen besteden aan strategie en risicobeheer. De definitieve bevindingen worden in 2018 gepubliceerd.

In dit verband is het ook belangrijk op te merken dat in 2017 een gezamenlijke werkgroep is ingesteld van DNB en de financiële sector om te bezien of en hoe de administratieve lastendruk van het toezicht op financiële instellingen kan worden verminderd. De adviezen van deze werkgroep worden in het voorjaar van 2018 gepresenteerd.

2.4.2 Banken

In het bankentoezicht stond in 2017 de invloed van de lage rente en de komst van nieuwe regelgeving centraal, mede omdat deze ontwikkelingen het bedrijfsmodel van (Europese) banken onder druk zetten.

Vanwege de lage rente was het renterisico één van de speerpunten van het SSM-toezicht. In het kader hiervan heeft de ECB een risicospecifieke stresstest uitgevoerd onder systeemrelevante banken naar renterisico. De uitkomst van deze stresstest wees uit dat de meeste Europese banken het renterisico goed beheersen.

De toezichtwetgeving voor banken blijft in ontwikkeling. De regelgeving stond in 2017 in het teken van de verdere ontwikkeling van de internationale afspraken over het raamwerk voor de interne modellen die worden gehanteerd voor de berekening van kapitaaleisen (Bazel 3,5). Op 7 december 2017 bereikte het Bazels Comité een akkoord over een nieuw raamwerk voor de berekening van kapitaaleisen voor banken. Het nieuwe raamwerk zal waarschijnlijk tot een significante verhoging van de kapitaaleis voor de Nederlandse grootbanken leiden. Voor de kleinere banken veranderen de

kapitaalvereisten gemiddeld nauwelijks, omdat zij doorgaans niet met interne modellen werken, maar de standaardbenaderingen toepassen. De nieuwe Bazelse afspraken dienen overigens nog in Europese wet- en regelgeving te worden omgezet. Dit proces zal zeker nog enkele jaren duren.

De herziening van de Europese Kapitaalrichtlijn en -verordening (CRD IV/CRR) voor banken en systeemrelevante beleggingsondernemingen zal naar verwachting in de loop van 2018 worden afgerond. DNB heeft zich het afgelopen jaar ingezet voor een herziening die leidt tot risicoreductie in de bankenunie en goed gekapitaliseerde banken. Daarnaast heeft DNB zich ingezet voor consistentie met de internationale Bazelse standaarden en heeft zich verzet tegen mogelijke versoepeling van eisen.

Box 1: Europees banktoezicht

De komst van het *Single Supervisory Mechanism* (SSM) in Europa in 2014 heeft de totstandkoming, inhoud en uitvoering van het toezicht op banken ingrijpend veranderd. Binnen het SSM is de ECB eindverantwoordelijk voor het prudentiële toezicht op alle banken binnen het eurogebied. Het toezicht op de significante Nederlandse banken voeren de ECB en DNB gezamenlijk uit. Daarnaast voert DNB onder supervisie van de ECB het toezicht op de minder significante Nederlandse banken uit. Ook in de vaststelling van de toezichtonderzoeken heeft de ECB een belangrijke stem. Zij neemt onder meer het voortouw bij het identificeren van de prudentiële toprisco's voor de Europese bankensector, die een vertrekpunt vormen voor de toezichtonderzoeken.

Verder heeft DNB, om antwoord te krijgen op de vraag hoe houdbaar de winstgevendheid van de Nederlandse banken is in het licht van bovengenoemde ontwikkelingen, naast reguliere toezichtgesprekken, tevens instellingsgerichte onderzoeken uitgevoerd. In Nederland zijn de banken afhankelijker van de rente op particuliere hypotheek dan andere banken in het eurogebied, onder meer door de relatief grote hypotheekportefeuille op de balans. Uit het onderzoek is gebleken dat de Nederlandse banken de afgelopen jaren goed bestand zijn geweest tegen de druk van de lage renteniveaus op hun netto-rente baten en winsten. De lagere rentemarges op nieuwe hypotheekwerken vooralsnog langzaam door in de totale rentemarge, doordat de hogere rentemarges op de bestaande hypotheekwerken in het verleden voor langere tijd zijn vastgezet. Hierdoor zijn deze inkomsten relatief stabiel gebleven. Tevens zijn de winsten de laatste jaren aanzienlijk gestut door de lage toevoegingen aan de voorzieningen als gevolg van de bloeiende economie. De ruimte om de winst op peil te houden wordt echter steeds kleiner. Uit de thematische evaluatie van winstgevendheid en bedrijfsmodellen komt het beeld naar voren dat de banken de lage rentestand deels compenseren door hogere marges in de grootzakelijke markt, het verhogen van commissie-inkomsten, lagere rentes op spaargelden en kostenbesparingen in het intern bedrijf. Ook in de komende jaren blijft de beheersing van de impact van de lage rente op de winstgevendheid van banken voor DNB een aandachtspunt.

Om tot harmonisatie van het toezicht op interne modellen te komen, is op initiatief van het SSM een onderzoek gestart naar de interne modellen voor het bepalen van vereiste kapitaalbuffers voor onder andere marktrisico, tegenpartijrisico en kredietrisico van significante banken in Europa. In Nederland zijn de grootbanken betrokken bij dit onderzoek. Het onderzoek is in 2017 gestart en zal doorlopen tot 2019. DNB heeft een aanzienlijke inzet van toezichtcapaciteit op dit onderzoek ingezet; de ECB heeft het voortouw in de communicatie.

Verder heeft DNB bijgedragen aan de ontwikkeling van Europese templates voor niet-presterende leningen bij banken, ofschoon dit voor Nederlandse banken een relatief beperkt risico betreft.

De templates zijn gepubliceerd door de Europese bankenautoriteit EBA. Met de templates kunnen banken gestandaardiseerde en vergelijkbare gegevens uitwisselen bij transacties in leningen-portefeuilles die niet renderen of oninbaar zijn. DNB verwacht dat de templates kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van een secundaire markt in niet-presterende leningen in Europa. Dit kan tevens bijdragen aan de problematiek van niet-presterende leningen op de balansen van de banken, waarbij aandacht blijft voor de juridische haken en ogen.

DNB is het afgelopen jaar een onderzoek gestart naar de MKB-kredietportefeuilles bij de grootbanken dat in 2018 zal worden afgerond. Het onderzoek sluit aan bij het streven van DNB om systematisch de belangrijkste kredietportefeuilles van de grootbanken te monitoren en volgt op vergelijkbare onderzoeken naar de hypotheek-

portefeuilles en commercieel onroerend goed in voorgaande jaren.

DNB heeft eind 2016 en begin 2017 de handelsfinancieringsactiviteiten van banken onderzocht, mede omdat handelsfinanciering wordt gezien als een activiteit met een inherent hoger risico op financieel economische criminaliteit. Tevens spelen Nederlandse banken een grote rol in de wereldwijde handelsfinanciering. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat bij een aantal banken de kwaliteit van de beheersing van witwasrisico's bij deze activiteiten tekort schiet. DNB heeft de belangrijkste bevindingen en observaties via een brief aan alle banken die handelsfinanciering aanbieden kenbaar gemaakt.

[Gerealiseerde kosten toezicht op banken](#)

De gerealiseerde kosten voor toezichtactiviteiten met betrekking tot banken zijn weergegeven in tabel 5.

In tabel 5 hieronder en in de overige sectorale tabellen wordt onderscheid gemaakt tussen uitvoerende activiteiten, toezichtbrede activiteiten en ondersteunende activiteiten. Onder toezichtbrede activiteiten vallen activiteiten met betrekking tot beleid, juridische advisering en externe communicatie. De kosten van ondersteunende activiteiten bestaan voornamelijk uit kosten voor ICT, huisvesting, en werkplekken.

Tabel 5 Gerealiseerde kosten toezichtactiviteiten banken

EUR miljoen

	Realisatie 2014**	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Budget 2017	Verschil R17-B17
Banken*						
Uitvoerende activiteiten						
Integriteitstoezicht			0,8	0,6	1,4	-0,8
Off-site toezicht			13,2	12,0	12,7	-0,7
On-site toezicht			5,4	7,3	7,2	0,2
Overige activiteiten		23,6	2,7	2,3	2,3	-0,0
Totaal uitvoerende activiteiten SI's		23,6	22,2	22,2	23,5	-1,3
Uitvoerende activiteiten LSI's						
Integriteitstoezicht			0,9	1,2	1,7	-0,5
Off-site toezicht			5,8	4,1	6,4	-2,3
On-site toezicht			2,1	3,7	2,7	1,0
Overige activiteiten		11,4	1,7	2,0	2,3	-0,3
Totaal uitvoerende activiteiten LSI's		11,4	10,5	11,0	13,0	-2,0
Totaal uitvoerende activiteiten SI's en LSI's	69,5	35,0	32,7	33,1	36,5	-3,3
Totaal toezichtbrede activiteiten SI's en LSI's	6,7	6,9	6,6	6,7	7,9	-1,2
Totaal ondersteunende activiteiten SI's en LSI's	22,9	20,3	21,9	25,5	24,9	0,5
Totaal kosten	99,1	62,2	61,2	65,3	69,3	-4,0
Opbrengst verkoop panden				-4,3		
Totaal kosten inclusief verkoop opbrengst panden				61,0	69,3	-8,3

* Omdat het SSM eind 2014 in werking is getreden, is een opsplitsing naar LSI's en SI's niet mogelijk voor het jaar 2014. SI = Significant Institution / LSI = Less Significant Institution.

** 2014: kosten zijn inclusief SSM CA van EUR 45,9 mln.

Toelichting: Het verschil tussen realisatie en begroting bij de sector banken is - EUR 8,3 mln. Voor meer dan de helft (- EUR 4,3 mln) wordt de onderschrijding verklaard door de verkoopopbrengst van de panden (zie ook de toelichting bij tabel 2). Voor EUR 3,2 mln wordt de onderschrijding verklaard door lagere personeelskosten als gevolg van enerzijds een gemiddelde onderbezetting bij Toezicht en anderzijds lagere gemiddelde salariskosten door vooral een onderbezetting op seniormedewerkerfuncties. Verder was in 2017 minder juridisch advies nodig voor de SI's (- EUR 1,1 mln) dan aanvankelijk werd verwacht.

2.4.3 Verzekeraars

De lage rente, technologische innovatie en veranderend klantgedrag leiden tot grote uitdagingen in de verzekeringssector. Het toezicht op de verzekeringssector stond in 2017 vooral in het teken van de weerbaarheid en het verandervermogen, terwijl tegelijkertijd het nieuwe Europese solvabiliteitsraamwerk voor verzekeraars (Solvency II) uit 2016 verder is geïmplementeerd.

Voortbordurend op sectoroverstijgendonderzoek van DNB uit 2016 heeft DNB in 2017 nader ingezoomd op de impact van insurtech op de Nederlandse verzekeringssector. Uit het onderzoek is gebleken dat insurtech op korte termijn naar verwachting een aanvulling op het bestaande bedrijfsmodel zal zijn. Op de middellange termijn kan insurtech echter leiden tot fragmentatie van de waardeketen en een disruptie van het verdienmodel. Technologische innovatie blijkt bij alle verzekeraars prioriteit te hebben. Veel verzekeraars houden hun strategische opties echter nog open en zijn terughoudend met het doorvoeren van fundamentele veranderingen in hun bedrijfsmodel. DNB wil de kansen van technologische innovatie faciliteren (zie paragraaf 2.4.1) én oog houden voor nieuwe risico's. In 2018 vervolgt DNB het onderzoek met acties die nodig zijn om te borgen dat de sector ook op de middellange en lange termijn op een passende wijze omgaat met insurtech-ontwikkelingen.

Bij verzekeraars moeten de sleutelfuncties adequaat zijn ingevuld voor een beheerste en integere bedrijfsvoering. In navolging van eerdere

onderzoeken naar de invulling van de audit- en actuariële functies, onderzocht DNB het afgelopen jaar of de inrichting van de risicomanagementfunctie bij verzekeraars voldoet aan de vereisten voor sleutelfuncties in Solvency II. De uitkomsten varieerden op de onderdelen inrichting, beleid, proces en rapportage en evaluatie van onvoldoende tot ruim voldoende. DNB zal de uitkomsten en de *good practices* in 2018 delen met de sector.

Om beter inzicht te krijgen in de risico's waar de schadesector aan blootstaat, heeft DNB in 2017 een stresstest uitgevoerd bij schadeverzekeraars. Uit de bevindingen is gebleken dat schadeverzekeraars zich relatief goed staande weten te houden in natuurrampscenario's. Dit komt mede door hun goede kapitaalposities en ingekochte herverzekeringsdekkingen. De individuele resultaten worden begin 2018 besproken met de betrokken instellingen. Daarnaast heeft DNB als onderdeel van het bredere klimaatproject (zie paragraaf 2.4.1) gekeken naar de gevolgen van klimaatverandering voor de verplichtingen van verzekeraars. Hieruit kwam naar voren dat verzekeraars als gevolg van klimaatverandering naar verwachting te maken zullen krijgen met een steeds hogere klimaatgerelateerde schadelast, waaronder schade als gevolg van storm, hagel, regen en overstroming. In dit kader is DNB ook betrokken bij discussies tussen onder meer de overheid en de verzekeringssector over de verzekeraarbaarheid van het overstromingsrisico.

Verder heeft DNB een sectorbreed themaonderzoek uitgevoerd om na te gaan of de tendens van

(structureel) verzekeringstechnische verliezen bij verzekeraars in de sectoren Motor WA en WIA-WGA een prudentieel risico vormt waarbij het *Product Approval and Reviewproces* (PARP) als aangrijpingspunt is genomen. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met de AFM, waarbij de AFM zich heeft gericht op de vraag of bij de ontwikkeling van Motor WA producten op evenwichtige wijze rekening is gehouden met de belangen van de klant. Uit het DNB onderzoek is gebleken dat zowel Motor WA als WIA-WGA, ondanks het feit dat deze producten niet of nauwelijks winstgevend zijn, in de markt worden gezet, gezien vanuit het gehele schade- dan wel inkomensproductenpallet. Tegelijkertijd is uit het onderzoek gebleken dat het beeld voor wat betreft de beheersing van risico's in het kader van Motor WA en WIA-WGA wisselend is en dat verbeteringen wenselijk, en soms ook nodig, zijn. De uitkomsten van DNB en de AFM zullen in het voorjaar van 2018 in een gezamenlijke terugkoppeling worden gedeeld met de sector. In de terugkoppeling zal concreet ingegaan worden op welke verbeteringen DNB nodig acht voor het beheersen van de risico's. DNB blijft de sectoren Motor WA en WIA-WGA monitoren door middel van jaarlijks terugkerende cijfermatige analyses.

Binnen de zorgverzekeringssector heeft DNB in 2017 de belangrijkste ontwikkelingen in kaart gebracht en heeft haar visie vastgelegd in het rapport 'Visie op de toekomst van de Nederlandse zorgverzekeraars'. Toenemende zorgkosten, veranderend klantgedrag, groeiende (medisch) technologische mogelijkheden en veranderende wet- en regelgeving hebben

hun weerslag op de sector. Lange doorlooptijden van declaraties dragen bij aan onzekerheid, en de afbouw van de ex-post verevening vergroot de volatiliteit van de kapitaalpositie. Tegelijkertijd is het kapitaalsurplus afgenomen door een combinatie van gestegen solvabiliteitseisen, dalende resultaten en de inzet van in het verleden behaalde resultaten om premiestijgingen te dempen. Aanvullende verzekeringen dreigen daarnaast verliesgevend te worden en hun toegevoegde waarde te verliezen door veranderend klantgedrag. Verder verwacht DNB een (forse) stijging van de zorgkosten de komende jaren. Kostenbeheersing en preventie worden daarom steeds belangrijker voor zorgverzekeraars. Om een duurzame en maatschappelijk dienstbare zorgverzekeringssector te borgen, heeft DNB er herhaaldelijk op aangedrongen dat zorgverzekeraars en beleidsmakers de financiële onzekerheid verkleinen door doorlooptijden te verkorten en het risicovereveningssysteem te blijven verbeteren. Ook heeft DNB in gesprekken en nieuwsbrieven aangegeven dat zorgverzekeraars hun bedrijfsmodel en risicomanagement blijven moderniseren en de financiële buffers op peil houden om de soliditeit op (middel)lange termijn te borgen. Tot slot heeft DNB op verzoek van de minister van Financiën een advies opgesteld omtrent het wetsvoorstel verbod op winstuitkering zorgverzekeraars.

Verder heeft DNB met verzekeraars en het Verbond van Verzekeraars gesproken over een aantal elementen in het kapitaalbeleid van verzekeraars, waarover DNB eind 2016 een sectorbrief heeft gepubliceerd. Een onderdeel hiervan is dat DNB van

24

verzekeraars verwacht dat zij in hun beleid rekening houden met de impact van onder meer de *ultimate forward rate* (UFR) op de kapitaalpositie. Immers, vooral vanwege het gebruik van de UFR in Solvency II is de impact van de huidige lage rente niet volledig zichtbaar in de wettelijke solvabiliteit van (levens) verzekeraars. Waar nodig stelt DNB dit onderwerp ook aan de orde bij discussies over het kapitaal- en dividendbeleid van verzekeraars.

DNB heeft ook in 2017 verzekeraars gewezen op het belang van een passende afhandeling van beleggingsverzekeringen. Ondanks door de sector genomen maatregelen is het claimrisico nog steeds aanwezig. DNB heeft er bij verzekeraars op aangedrongen adequate risicoanalyses te maken voor het mogelijke claimrisico en spreekt hierover

met de betreffende verzekeraars. Doel is om verzekeraars in staat te stellen hun verplichtingen aan alle polishouders te kunnen nakomen, nu en in de toekomst.

DNB kreeg in mei 2017 groen licht van de rechtbank Amsterdam voor de overdracht van de aandelen van levensverzekeraar Conservatrix aan een nieuwe eigenaar. DNB had het overdrachtsplan voorbereid omdat Conservatrix over onvoldoende middelen beschikte om te kunnen voldoen aan de toekomstige verplichtingen ten opzichte van de polishouders. Het was voor het eerst dat DNB gebruik maakte van dit toezichtinstrument. In 2017 heeft de minister van Financiën een wetsvoorstel voor een herstel- en afwikkelkader voor verzekeraars naar de Tweede Kamer gestuurd.

Tabel 6 Gerealiseerde kosten toezichtactiviteiten verzekeraars

EUR miljoen

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Budget 2017	Verschil R17-B17
Verzekeraars						
Uitvoerende activiteiten	23,5	23,3	20,5	19,7	20,3	-0,6
Toezichtbrede activiteiten	2,6	4,0	6,0	6,4	5,0	1,4
Ondersteunende activiteiten	14,8	13,5	14,1	16,4	14,7	1,7
Totaal kosten	40,9	40,8	40,6	42,5	39,9	2,5
Opbrengst verkoop panden				-2,8		
Totaal kosten inclusief verkoop opbrengst panden				39,7	39,9	-0,3

Toelichting: De realisatie 2017 is inclusief de éénmalige opbrengsten van EUR 2,8 mln vanwege de verkoop van panden. Zonder deze baten zou de realisatie in 2017 een overschrijding van het budget laten zien van EUR 2,5 mln. De oorzaak hiervan is een hogere inzet van toezichtcapaciteit in 2017 op zowel de zorg- als de overige verzekeraars vanwege de ontwikkelingen in de sector. Hierbij is ook meer juridische ondersteuning ingezet.

Dit wetsvoorstel behelst een modernisering van het huidige kader en geeft DNB nieuwe bevoegdheden. De implementatie hiervan wordt, indien het voorstel wordt aangenomen, bij de Nationale Resolutie Autoriteit ondergebracht. DNB steunt ook de initiatieven in Europa, onder meer van European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA), om tot een dergelijk kader in de EU te komen.

Gerealiseerde kosten toezicht op verzekeraars

De gerealiseerde kosten voor toezichtactiviteiten met betrekking tot verzekeraars zijn weergegeven in tabel 6.

2.4.4 Pensioenfondsen

De financiële positie van veel pensioenfondsen staat reeds een aantal jaren onder druk. Daarnaast lijkt een aanpassing van het huidige pensioenstelsel steeds dichterbij te komen, getuige de aankondiging van het nieuwe kabinet om verdere stappen te zullen zetten in deze richting. Met het oog op deze ontwikkelingen heeft het toezicht op pensioenfondsen zich in 2017 gericht op de weerbaarheid en het verandervermogen van pensioenfondsen.

Ter voorbereiding op een aanpassing van het huidige pensioenstelsel heeft DNB in 2017 aandacht besteed aan de wendbaarheid en weerbaarheid van pensioeninstellingen. Zo heeft DNB bij de grote pensioenfondsen de strategische risico's beoordeeld en de uitkomsten hiervan individueel met de fondsen gedeeld. Op basis van deze uitkomsten zijn tevens individuele mitigatiemaatregelen opgesteld

om de strategische risico's te beheersen. Naar aanleiding hiervan hebben de pensioenfondsen, waar nodig, verbeterplannen opgesteld. Bij middelgrote en kleinere pensioenfondsen heeft DNB visie- en strategiedocumenten uitgevraagd, waardoor de bewustwording omtrent strategische risico's bij deze groep is vergroot. Tevens heeft een tweetal seminars plaatsgevonden over de verwachtingen van DNB ten aanzien van verandervermogen en het beheersen van strategische risico's.

Met het oog op een robuuste pensioenuitvoering heeft DNB onderzocht in hoeverre pensioenfondsen en hun pensioenuitvoeringsorganisaties in staat zijn om de operationele transitie naar een nieuw pensioenstelsel te maken. Naar aanleiding hiervan heeft DNB een aantal pensioenfondsen verzocht verbeterplannen op te stellen. Tevens is guidance voor de sector opgesteld.

In 2017 is bijzondere aandacht uitgegaan naar pensioenfondsen waarbij twijfels bestaan over de toekomstbestendigheid. Met het oog op de veranderingen in de pensioensector en de aankomende stelselherziening verwacht DNB van ieder pensioenfonds dat zij nadenkt over de eigen toekomstbestendigheid en een visie heeft voor de toekomst. DNB heeft op basis van een aantal indicatoren 22 pensioenfondsen geïdentificeerd die als verhoogd kwetsbaar kunnen worden beschouwd. DNB heeft deze fondsen verzocht een toekomstplan op te stellen, waarna meerdere instellingen stappen hebben gezet ter verbetering of de intentie tot liquidatie hebben uitgesproken. De consolidatie in de pensioensector

heeft zich hiermee verder doorgezet. Het aantal pensioenfondsen is in 2017 met 33 gedaald, wat het totaal aantal fondsen op 260 brengt. De daling deed zich voornamelijk voor bij de ondernemingspensioenfondsen. Meerdere fondsen hebben besloten zich in 2017 aan te sluiten bij een algemeen pensioenfonds.

Uit een Europese stresstest onder pensioenfondsen, die door EIOPA is uitgevoerd, is gebleken dat pensioenfondsen gevoelig zijn voor extreme, maar denkbare negatieve scenario's op de financiële markten. Echter uit de herstelplannen van 181 pensioenfondsen met een tekort die DNB in 2017 heeft beoordeeld, blijkt dat pensioenfondsen verwachten uit hun financiële tekorten te komen door hoge rendementen op hun beleggingen te halen. Hoewel uit de huidige herstelplannen is gebleken dat er nauwelijks pensioenfondsen zijn die de pensioenen op de korte termijn moeten korten, moeten sommige pensioenfondsen mogelijk op de middellange termijn de pensioenen korten. Dat komt omdat de wet een grens stelt aan hoe lang een pensioenfonds onder de minimale dekkinggraad van 104,2% mag zitten. Pensioenfondsen die vijf jaren lang onder die grens blijven, zullen de pensioenen moeten korten. Pensioenfondsen die sinds 2015 of 2016 een lagere dekkinggraad hebben dan 104,2% kunnen hier in 2020 of 2021 mee te maken krijgen. Op basis van de stand van de dekkinggraden eind 2016 kan deze wettelijke maatregel betekenen dat in 2020 bijna 2 miljoen pensioenen bij 11 fondsen gekort moeten worden en in 2021 bijna 8 miljoen pensioenen bij 45 fondsen. Het is belangrijk dat pensioenfondsen

over de consequenties die dit kan hebben correct, duidelijk en evenwichtig communiceren naar hun deelnemers. In samenwerking met de AFM heeft DNB in 2017 ook de informatievoorziening aan de deelnemers over de kans op indexatie en kortingen beoordeeld.

Op het gebied van regelgeving heeft DNB in 2017 via nieuwsbrieven en een uitvraag onder de premiepensioeninstellingen (PPI's) aandacht besteed aan de implementatie van de Wet Verbeterde Premieregeling (WVP), die op 1 september 2016 van kracht is geworden. Deze wet brengt voor pensioenuitvoerders van DC-regelingen, waaronder PPI's, nieuwe verplichtingen met zich mee ten aanzien van het beleggingsbeleid en de bedrijfsvoering, ook indien zij geen variabele uitkering aanbieden. Zo dient de uitvoerder de risicohouding vast te leggen waarop het beleggingsbeleid is gebaseerd. De nieuwe verplichtingen als gevolg van de WVP treden deels pas in werking per 1 januari 2018.

[Gerealiseerde kosten toezicht op pensioenfondsen](#)

De gerealiseerde kosten voor toezichtactiviteiten met betrekking tot pensioenfondsen zijn weergegeven in tabel 7.

2.4.5 Trustkantoren

In 2017 heeft de trustsector nog meer dan in voorgaande jaren onder een vergrootglas gelegen. Ook afgelopen jaar heeft DNB de sector indringend aangesproken op haar verantwoordelijkheid als poortwachter van een integere financiële sector (zie ook paragraaf 2.4.1). DNB heeft haar

Tabel 7 Gerealiseerde kosten toezichtactiviteiten pensioenfondsen

EUR miljoen

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Budget 2017	Verschil R17-B17
Pensioenfondsen						
Uitvoerende activiteiten	13,6	13,2	13,1	12,8	14,3	-1,4
Toezichtbrede activiteiten	3,3	3,9	4,1	4,2	4,0	0,2
Ondersteunende activiteiten	10,6	9,7	10,5	11,7	11,0	0,7
Totaal kosten	27,4	26,8	27,7	28,8	29,3	-0,5
Opbrengst verkoop panden				-1,9		
Totaal kosten inclusief verkoop opbrengst panden				26,9	29,3	-2,4

Toelichting: De onderschrijding wordt nagenoeg volledig (EUR 1,9 mln) verklaard door de éénmalige verkoopopbrengst van panden. Voor de rest is de onderschrijding toe te rekenen aan het feit dat er (iets) minder toezichtcapaciteit is ingezet dan begroot.

intensieve toezicht op de trustsector bestendig. Dit heeft mede geleid tot een verdere daling van het aantal vergunninghoudende trustkantoren in Nederland. Daarnaast heeft DNB meer informatie van de trustsector opgevraagd, waardoor zij een betere inschatting heeft kunnen maken van het risicoprofiel van de trustkantoren.

Uit verschillende onderzoeken van DNB is gebleken dat een aantal trustkantoren hun poortwachtersfunctie onvoldoende uitvoert en risico's onvoldoende beheersen. Uit onderzoeken in 2017 kwam ook naar voren dat verschillende trustkantoren een handmatige screening van de sanctielijsten uitvoert. Dit is dermate foutgevoelig

dat dit in de hoogrisico-omgeving van de trustdienstverlening ongewenst is. Een trustkantoor moet te allen tijde aan de hand van sanctielijsten kunnen detecteren of zijn relaties en/of zijn diensten en transacties daarop voorkomen. DNB zal ook de komende periode toezien op adequate naleving van sanctieregels door trustkantoren.

Bij de 33 trustkantoren waar DNB in 2016 een verdiepend onderzoek naar de auditfunctie is gestart, heeft DNB bij dertien kantoren een zogenoemde voorgenomen aanwijzing⁸ opgelegd. De voorgenomen aanwijzing bood de trustkantoren de gelegenheid om de auditfunctie effectief en onafhankelijk in te richten en een kwalitatief

8 Dat betekent dat de aanwijzing wordt aangekondigd aan het trustkantoor, maar nog niet definitief wordt opgelegd.

goede auditrapportage te laten opstellen. Acht van deze dertien trustkantoren hebben geen of onvoldoende uitvoering gegeven aan de voorgenomen aanwijzing, waardoor DNB het noodzakelijk achtte om de aanwijzing definitief op te leggen. Deze definitieve aanwijzingen hebben er onder meer toe geleid dat circa tien trustkantoren besloten hun trustactiviteiten te beëindigen.

Vooruitlopend op het wetsvoorstel Wet Toezicht Trustkantoren 2018 (Wtt2018), hebben verschillende trustkantoren met een eenkoppig bestuur een tweede bestuurder voorgedragen bij DNB. Het is goed dat trustkantoren anticiperen op de aanstaande wijzigingen van wet- en regelgeving en adequate maatregelen nemen om tijdig aan de eisen te voldoen. DNB heeft echter gesignaleerd

dat sommige voorgedragen tweede bestuurders een relatief licht bestuurlijk profiel hebben.

Gerealiseerde kosten toezicht op trustkantoren

De gerealiseerde kosten voor toezichtactiviteiten met betrekking tot trustkantoren zijn weergegeven in tabel 8.

2.4.6 Beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen

DNB heeft in 2017 een aantal onderzoeken gedaan die sectorbreed zijn uitgevoerd of betrekking hadden op een groep instellingen. Daarnaast is met de inwerkingtreding van *Markets in Financial Instruments Directive (MiFID) II* per 3 januari 2018 een nieuwe groep instellingen onder toezicht gekomen. DNB heeft in het kader van de MiFID II-vergunningverlening 20 prudentiële adviezen

Tabel 8 Gerealiseerde kosten toezichtactiviteiten trustkantoren

EUR miljoen

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Budget 2017	Vershil R17-B17
Trustkantoren						
Uitvoerende activiteiten	2,8	1,8	2,7	2,6	2,7	-0,2
Toezichtbrede activiteiten	0,4	0,3	0,4	0,2	0,3	-0,1
Ondersteunende activiteiten	1,9	1,2	1,4	1,8	1,6	0,2
Totaal kosten	5,1	3,2	4,5	4,6	4,6	-0,0
Opbrengst verkoop panden				-0,3		
Totaal kosten inclusief verkoop opbrengst panden				4,3	4,6	-0,3

Toelichting: De onderschrijding van EUR 0,3 mln is volledig toe te schrijven aan de éénmalige opbrengsten uit de verkoop van de panden. Gecorrigeerd hiervoor is de realisatie gelijk aan het budget 2017.

afgegeven aan de AFM en 150 verklaringen van geen bezwaar (vvgb) verleend aan handelaren voor eigen rekening en handelsplatforms. Dit kwam in 2017 naast 'reguliere' adviezen (17) en vvgb's (124). Daarnaast heeft het vooruitzicht van een Brexit geleid tot een intensivering van dezelfde toezichtactiviteiten doordat in het Verenigd Koninkrijk gevestigde partijen, al dan niet verkennend, wilden spreken met de AFM en DNB.

DNB heeft de *Internal Capital Adequacy Assessment Process* (ICAAP) van de grotere beleggings-ondernemingen getoetst op het afwikkelingscenario en de methodiek van risicoberekening. Voor deze twee onderwerpen is gebruik gemaakt van de aanvullende guidance die in het voorjaar van 2017 is gepubliceerd. Er is ook gekeken naar andere thema's, te weten: veranderende pensioenomgeving voor pensioen uitvoerende vermogensbeheerders, concentratierisico en dividendbeleid. DNB heeft haar bevindingen met de betreffende vermogensbeheerders besproken.

Verder vormden de risico's van een liquiditeitsmismatch in openeind beleggingsfondsen, al dan niet in combinatie met het gebruik van leverage, in 2017 een belangrijk punt van zorg. Een groot verschil tussen de liquiditeit van de activa van een fonds en de snelheid waarmee beleggers zich uit het fonds kunnen terugtrekken, kan ertoe leiden dat de activa noodgedwongen met een verlies moeten worden verkocht. Dit leidt niet alleen tot grote verliezen voor het fonds zelf, maar kan ook leiden tot sterke prijschommelingen op financiële markten en besmetting naar andere financiële instellingen. In samenwerking met de AFM heeft

DNB onderzoek gedaan naar de liquiditeitsrisico's van Nederlandse openeind beleggingsfondsen. Hieruit is gebleken dat deze risico's sterk verschillen per fonds, en onder meer afhankelijk zijn van de specifieke voorwaarden van het fonds en het type belegger. Zo hebben sommige fondsen slechts één pensioenfonds als klant, terwijl andere fondsen zich vooral richten op kleine beleggers. Ook zijn er aanzienlijke verschillen in de snelheid waarmee beleggers hun inleg aan het fonds kunnen onttrekken, en hebben fondsen doorgaans de mogelijkheid om onttrekkingen tijdelijk op te schorten. Bovendien moeten vermogensbeheerders voldoen aan toezichteisen met betrekking tot hun liquiditeitsbeheer. Over de resultaten is op het jaarlijkse seminar terugkoppeling gegeven aan de sector. Verbetering van de datakwaliteit en het mitigeren van geïdentificeerde problemen zijn aandachtspunten en vergen verdere opvolging in 2018.

DNB heeft in 2017 twee onderzoeken gedaan bij grote vermogens- en/of fondsbeheerders naar (1) de IT-beheersing en (2) de uitbestedingsrelaties. Ook is er aandacht geweest voor de prudentiële risico's die samenhangen met (i) intragroepposities van vermogensbeheerders, (ii) het verdienmodel van vermogensbeheerders die zijn gerelateerd aan verzekeraars (in het kader van Solvency II) en (iii) vermogensscheiding en de daaraan gekoppelde hogere kapitaalseisen. Ook heeft DNB ingestoken op vernieuwing van het rapportageportaal via het zogenaamde Digitaal Loket Rapportages en is gewerkt aan de verdere ontwikkeling en verbetering van de analyse- en risicoscore tooling.

Tot 13 november 2017 werden Handelaren voor Eigen Rekening (HER) door DNB voor de toepassing van de Europese Kapitaalverordening (CRR) aangemerkt als 'plaatselijke onderneming', en gold er een nationaal prudentieel regime voor deze HER. Op deze datum heeft DNB, naar aanleiding van een procedure van EBA, de sector schriftelijk laten weten dat zij aan de CRR dienen te voldoen en gevraagd over het eerste kwartaal van 2018 de bijbehorende rapportages in te dienen. Als een instelling niet per 31 maart 2018 voldoet aan de kapitaaleis op grond van de CRR dient de instelling een kapitaalherstelplan op te stellen en voor te leggen aan DNB. Dit plan moet ertoe leiden dat de HER zo snel als mogelijk maar uiterlijk 31 december 2019 voldoet aan de kapitaaleisen op grond van de CRR.

Gerealiseerde kosten toezicht op beleggings-ondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen

De gerealiseerde kosten voor toezichtactiviteiten met betrekking tot beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen zijn weergegeven in tabel 9.

2.4.7 Betaal- en elektronischgeldinstellingen

Bij de betaal- en elektronischgeldinstellingen stond, aan de vooravond van de inwerkingtreding van de herziene Europese richtlijn voor betaaldiensten (PSD2), het beschikken over herstel- en exitplannen centraal. Over de implementatie van de PSD2 in Nederlandse wetgeving leest u meer in paragraaf 2.4.1.

Tabel 9 Gerealiseerde kosten toezichtactiviteiten beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen

EUR miljoen

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Budget 2017	Vershil R17-B17
Beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen						
Uitvoerende activiteiten	2,8	3,5	3,2	3,1	3,4	-0,3
Toezichtbrede activiteiten	0,4	0,5	0,5	0,6	0,3	0,3
Ondersteunende activiteiten	2,2	2,6	2,9	3,0	2,8	0,1
Totaal kosten	5,3	6,6	6,6	6,7	6,5	0,2
Opbrengst verkoop panden				-0,4		
Totaal kosten inclusief verkoop opbrengst panden				6,2	6,5	-0,3

Toelichting: De onderschrijding van EUR 0,3 mln is volledig toe te schrijven aan de éénmalige opbrengsten uit de verkoop van de panden. Gecorrigeerd hiervoor is de realisatie gelijk aan het budget 2017.

Hevige concurrentie heeft de winstmarges onder druk gezet, vooral in de markt voor internetbetaalsystemen. Om te voorkomen dat instellingen de mogelijkheden voor herstel pas in een laat stadium in kaart brengen en om een zorgvuldige afwikkeling te borgen in geval van onverhoopte problemen, heeft DNB in 2017 alle betaal- en elektronischgeldinstellingen gevraagd herstel- en exitplannen op te stellen. DNB heeft deze plannen getoetst aan het in februari 2017 gepresenteerde kader. Vervolgens is een workshop gegeven waarin verbeterpunten en *good practices* zijn gepresenteerd, waarna DNB om verdere revisie van de plannen heeft gevraagd en deze opnieuw heeft getoetst. Inmiddels beschikken bijna alle instellingen over een herstel- en exitplan van voldoende kwaliteit.

DNB heeft het toezicht op betaal- en elektronisch-geldinstellingen geïntensiveerd. Zo heeft er meer periodiek overleg plaatsgevonden met deze instellingen. Verder zijn diverse instellingen onderdeel geweest van de door DNB uitgevoerde sectoroverstijgende onderzoeken (zie paragraaf 4.2.1).

Het toezicht op Money Transfer Organisaties (MTO's) richt zich in het bijzonder op de beheersing van integriteitsrisico's. DNB heeft in 2017 bij diverse instellingen onderzoeken gedaan om vast te stellen of integriteitsrisico's in voldoende mate worden beheerst en gemitigeerd. Tevens is een guidance transactiemonitoring speciaal voor MTO's gepubliceerd. Door het toepassen van data-driven toezicht en het samenbrengen van kennis van de sector en analyses heeft het toezicht op MTO's

Tabel 10 Gerealiseerde kosten toezichtactiviteiten betaal- en elektronischgeldinstellingen

EUR miljoen

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Budget 2017	Verschil R17-B17
Betaal- en elektronisch-geldinstellingen						
Uitvoerende activiteiten	1,8	2,0	1,8	2,5	2,1	0,4
Toezichtbrede activiteiten	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,1
Ondersteunende activiteiten	1,3	1,2	1,1	1,9	1,4	0,5
Totaal kosten	3,4	3,5	3,2	4,8	3,8	0,9
Opbrengst verkoop panden				-0,3		
Totaal kosten inclusief verkoop opbrengst panden				4,4	3,8	0,6

Toelichting: De overschrijding van EUR 0,6 mln is inclusief de éénmalige opbrengsten uit de verkoop van de panden. Gecorrigeerd hiervoor is de realisatie EUR 0,9 mln hoger dan gebudgetteerd. De verhoogde capaciteitsinzet is grotendeels uit hoofde van o.a. de vernieuwde Europese Richtlijn Betaaldiensten (PSD 2). Dit heeft hogere inzet van toezichtcapaciteit gevergd met betrekking tot beleid, toetreding, prudentieel - en integriteitstoezicht en on-sites voor deze sector.

in 2017 belangrijke ontwikkelingen doorgemaakt. De op kwartaalbasis uitgevoerde transactie-analyses door DNB zijn hiermee verder geïnnoveerd. Alle MTO's dienen hiervoor al hun transacties aan DNB te rapporteren. Met behulp van deze informatie is inzicht verkregen in opmerkelijke transacties, klanten en hun netwerken. Hierdoor is DNB nog beter in staat om in een vroeg stadium MTO's te identificeren die de bedrijfsvoering niet op orde hebben en mogelijk (onbedoeld) vatbaar zijn voor witwassen en het financieren van terrorisme. Op basis hiervan hebben vervolgens risicogebaseerde toezichtbezoeken plaatsgevonden en zijn verschillende (formele) maatregelen genomen, zoals intrekking van een vergunning en het sluiten van diverse agenten.

Verder heeft DNB een bijdrage geleverd aan het project Terrorismefinanciering van het Financieel Expertise Centrum en diverse politieonderzoeken, zoals bij de landelijke actiedag MTO's.

Gerealiseerde kosten toezicht op betaal- en elektronischgeldinstellingen

De gerealiseerde kosten voor toezichtactiviteiten met betrekking tot betaal- en elektronischgeldinstellingen zijn weergegeven in tabel 10.

2.4.8 Overige instellingen

DNB houdt uit hoofde van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en de Sanctiewet toezicht op creditcard-, lease- en factoringmaatschappijen. Binnen deze categorie vallen ook de casino's, waarop DNB uit hoofde van alleen de Sanctiewet toezicht houdt.

De hierboven genoemde instellingen krijgen geen rekening van DNB. De beperkte toezichtkosten die DNB maakt voor deze categorie (begroot EUR 0,2 mln en gerealiseerd EUR 0,2 mln) worden op basis van de percentages uit de Wbft verdeeld over de overige onder toezicht staande instellingen.

2.4.9 Caribisch Nederland

Voor het toezicht op financiële instellingen die actief zijn op Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Caribisch Nederland) is DNB afhankelijk van een goed functionerende en integere Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS). Het afgelopen jaar is dit een punt van aanhoudende aandacht geweest. In 2017 zijn er ingrijpende wijzigingen geweest in de Raad van Bestuur en Raad van Commissarissen van de CBCS.

Het integriteitstoezicht in Caribisch Nederland is gericht op een verbetering van het bewustzijn en de beheersing van integriteitsrisico's. DNB heeft in diverse toezichtdossiers in Caribisch Nederland opgetreden. Dit betrof onder meer bijzondere onderzoeken, reguliere toezichtonderzoeken en bestuurderstoetsingen van beleidsbepalers. Het optreden van DNB in 2017 bestond onder meer uit het opleggen van formele maatregelen, juridische procedures en wetswijzigingen. Enkele instellingen zijn pogingen gestart om hun activiteiten in Caribisch Nederland te verkopen.

Gerealiseerde kosten toezicht in Caribisch Nederland

De gerealiseerde kosten voor toezichtactiviteiten met betrekking tot het toezicht in Caribisch Nederland zijn weergegeven in tabel 11.

Tabel 11 Gerealiseerde kosten toezichtactiviteiten Caribisch Nederland

EUR miljoen

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Budget 2017	Verschil R17-B17
Caribisch Nederland*						
Uitvoerende activiteiten	0,6	0,5	0,7	0,8	0,5	0,3
Toezichtbrede activiteiten*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ondersteunende activiteiten	0,3	0,2	0,4	0,5	0,3	0,2
Totaal kosten	0,9	0,7	1,1	1,3	0,8	0,5
Opbrengst verkoop panden				-0,1		
Totaal kosten inclusief verkoop opbrengst panden				1,2	0,8	0,4

* CN-eilanden: Bonaire, Sint Eustatius en Saba

Toelichting: In 2017 is meer toezichtcapaciteit ingezet op Caribisch Nederland. Dit verklaart de overschrijding van EUR 0,4 mln.

2.5 Key Performance Indicators

34

Effecten

Solide en integere financiële instellingen die hun verplichtingen nakomen.

- In 2017 hebben zich geen deconfitures voorgedaan.* DNB heeft nadere voorbereidingen getroffen om tijdige en ordentelijke oplossingen tot stand te brengen als een deconfiture onvermijdelijk zou zijn. Bij verzekeraars is onder meer voor het eerst gebruik gemaakt van een overdrachtsplan en -regeling via een rechterlijke uitspraak.
- In 2017 zijn er uit verschillende onder toezicht staande sectoren meldingen van integriteitsincidenten gedaan, waarna DNB nader onderzoek heeft verricht en interventies heeft gepleegd. Bij geen van de in 2017 gemelde incidenten was sprake van ernstige reputatieschade of van een directe bedreiging van het voortbestaan van de instelling.

Een schokbestendig financieel systeem dat bijdraagt aan financiële stabiliteit en duurzame welvaart.

- De Nederlandse economie is zich in 2017 krachtig blijven ontwikkelen. De belangrijkste systeemrisico's in de Nederlandse financiële sector zijn hierdoor afgenomen. Voorzichtigheid blijft echter geboden. De aanhoudend lage rente gaat gepaard met risico's voor de financiële sector, de reële economie en de financiële positie van instellingen in de verschillende sectoren. De gunstige conjuncturele ontwikkelingen kunnen gebruikt worden om onderliggende macro-economische risico's te adresseren en de stabiliteit van het financieel stelsel te versterken. De Nederlandse huizenmarkt trekt aan en vertoont lokaal tekenen van oververhitting. Er zijn echter nog geen tekenen van een krediet gedreven zeepbel.

Uitkomsten

Het toezicht slaagt erin de kans op deconfitures en instabiliteit te minimaliseren.

- **Banken:** De kapitaalpositie van de bancaire sector is verbeterd. De core tier 1 ratio van de sector bedraagt 16,7% (eind K3 2017). In het FSAP-rapport heeft het IMF positief geoordeeld over de financiële weerbaarheid van de Nederlandse bankensector. Er zijn geen Nederlandse banken met wettelijke kapitaaltekorten. Uit de ECB stresstest onder systeemrelevante banken in Europa naar renterisico is gebleken dat de meeste Europese banken het renterisico goed beheersen.
- **Verzekeraars:** De gemiddelde solvabiliteitsratio op basis van Solvency II bedraagt 193,3% voor levensverzekeraars (eind K3 2017), 174,8% voor schadeverzekeraars (eind K3 2017), 151,2% voor zorgverzekeraars (eind K3 2017) en 205,2% voor herverzekeraars (eind K3 2017). Uit de Nederlandse stress-test Schade is gebleken dat de Nederlandse schadeverzekeraars zich relatief goed staande weten te houden tijdens natuurrampscenario's.
- **Pensioenfondsen:** Twee pensioenfondsen hebben in 2017 kortingen moeten doorvoeren. De gemiddelde beleidsdekkingsgraad bedraagt 106,5% (eind K4 2017). Uit een Europese stresstest onder pensioenfondsen, die door EIOPA is uitgevoerd, is gebleken dat pensioenfondsen gevoelig zijn voor extreme, maar denkbare negatieve scenario's op de financiële markten.
- **Overig:** De kapitaalpositie bij beleggingsondernemingen en beleggingsinstellingen en premiepensioeninstellingen voldoet in nagenoeg alle gevallen aan de gestelde solvabiliteitsvereisten. DNB voert geen prudentieel toezicht uit op trustkantoren.
- Uit de stresstest van het IMF blijkt dat alle banken na stress boven een minimumniveau van 7% kernkapitaal blijven. Het IMF maakt daarbij de kanttekening dat de verhouding tussen schuld en eigen vermogen in de sector nog altijd relatief hoog is en adviseert om die reden de ongewogen kapitaalbuffers verder te verhogen.

Het toezicht bevordert het vertrouwen in de Nederlandse financiële sector.

- **Vertrouwen:** Uit onderzoek bij Nederlandse huishoudens blijkt sprake van een lichte toename van het vertrouwen ten aanzien van alle sectoren.
- **Bestuurderstoetsing:** Er zijn 1360 bestuurders en commissarissen getoetst. Bij 96% werd een positief oordeel verleend. Er zijn 7 hertoetsingen afgerond. Het aantal hertoetsingen met een negatief oordeel binnen 2 jaar na de aanvangstoetsing bedraagt 0,06%.
- **Financieel-economische criminaliteit:** Op basis van eerdere onderzoeken en interventies, constateert DNB dat veel financiële instellingen in 2017 zijn gestart met grootschalige herstel- en verbeterprogramma's teneinde op structurele basis hun integere bedrijfsvoering op orde te brengen en hiermee het risico op betrokkenheid bij financieel-economische criminaliteit adequaat te beheersen. DNB heeft in 2017 door dialoog met de sector en het bieden van guidance op specifieke onderwerpen geholpen richting te geven aan een effectieve invulling van de poortwachtersfunctie door financiële instellingen.

Vertrouwen in het toezicht draagt bij aan een sterke positie van DNB in de Nederlandse financiële sector.

- De reputatiescore van DNB komt gemiddeld bij het grote publiek en bij bijzonder financieel geïnteresseerden uit op 'zeer goed'. Een vergelijking met 2016 wordt bemoeilijkt, omdat de reputatie toen volgens een andere systematiek werd gemeten.
- Vrijwel alle stakeholders geven aan dat DNB en haar medewerkers professioneel, zorgvuldig en betrouwbaar zijn. Stakeholders geven verder aan dat DNB transparanter en opener is geworden, al is er nog ruimte voor verdere groei met name op het gebied van het stellen van prioriteiten en communicatie richting de instellingen en de sector.

Het toezicht behoort internationaal tot de best practice.

- DNB heeft een actieve en impactvolle bijdrage geleverd aan het SSM. Er is voldoende aandacht voor prioriteiten van DNB geweest en er heeft een effectieve samenwerking in het toezicht plaatsgevonden.
- DNB heeft best practices uit haar toezicht goed onder de aandacht gebracht in het SSM.
- DNB heeft haar toezichtaanpak op verzekeringsgebied goed onder de aandacht gebracht in de supervisory colleges en bij EIOPA en collega-toezichthouders. DNB speelt een richtinggevende rol in de Europese toezichtdiscussies.
- Het IMF heeft geconcludeerd dat belangrijke en verstrekkende hervormingen zijn doorgevoerd in het toezicht op de financiële sector en heeft Nederlandse autoriteiten opgeroepen om deze ingeslagen weg voort te zetten. Ook uit de peer review rapporten van EBA en EIOPA komt een positief beeld van het toezicht van DNB naar voren.

* Deze KPI sluit aan bij de ambitie van het toezicht. Als resolutie-autoriteit streeft DNB naar het maximaal veiligstellen van de kritieke functies van banken, waarbij niet-levensvatbare instellingen ordentelijk worden afgewikkeld.

Toezichtactiviteiten

DNB ziet erop toe dat instellingen financieel weerbaar zijn.

- DNB heeft voor alle banken een risicobeoordeling en kapitaal eis opgesteld en gecommuniceerd. Het migratiepad richting Bazel III is onderdeel geweest van deze risicobeoordeling.
- Bij verzekeraars heeft een verdere professionalisering plaatsgevonden bij de implementatie en toepassing van Solvency II. DNB heeft veel aandacht besteed aan de invulling van de zogenoemde 'economische werkelijkheid', en dan met name de impact op de solvabiliteitspositie van de extrapolatie van de rentetermijnstructuur en van eventuele LTG-maatregelen.
- Pensioenfondsen hebben goede voortgang geboekt in de communicatie aan hun deelnemers. Bijna de helft van de onderzochte pensioenfondsen informeert correct en duidelijk over korten en indexatie op de middellange termijn. Voor alle interventiedossiers bij pensioenfondsen is verder een duidelijke strategie opgesteld.
- DNB heeft voor alle significante toezichtdossiers waar (formele) interventie heeft plaatsgevonden een duidelijke strategie opgesteld.

DNB beoordeelt de toekomstbestendigheid van het bedrijfsmodel en de strategie van instellingen.

- Uit onderzoek en een specifieke stresstest op het gebied van renterisico is gebleken dat de Nederlandse banken de lage rentestand vooralsnog deels compenseren door hogere marges in de grootzakelijke markt, de lage rentes op spaargelden en kostenbesparing in het intern bedrijf.
- DNB is, in samenwerking met het SSM, gestart met het onderzoek 'Herbeoordeling van interne modellen' voor het bepalen van vereiste kapitaalbuffers voor onder andere markt-, tegenpartij- en kredietrisico van significante banken in Europa. Het onderzoek loopt tot 2019.
- Uit onderzoek bij verzekeraars is gebleken dat insurtech op korte termijn naar verwachting een aanvulling op het bestaande bedrijfsmodel zal zijn.
- DNB heeft in het kader van toekomstbestendigheid verschillende pensioenfondsen verzocht een toekomstplan op te stellen, waarna meerdere instellingen stappen hebben gezet ter verbetering of de intentie tot liquidatie hebben uitgesproken.
- DNB heeft de impact van klimaatrisico's op de Nederlandse financiële sector onderzocht. Hieruit is gebleken dat de impact veelzijdig is en dat deze zich steeds nadrukkelijker aandient. DNB gaat klimaatrisico's steviger verankeren in haar toezicht met als doel het bewerkstelligen van duurzame financiële stabiliteit.

DNB bevordert een solide, integere en verantwoorde bedrijfsvoering bij instellingen.

- DNB is doorlopend streng op financieel economische criminaliteit en heeft het gedrag van individuele instellingen en de sector als geheel beïnvloed. DNB heeft haar informatiepositie ten aanzien van het risicoprofiel van financiële instellingen versterkt met behulp van data-uitvragen en benutting van nieuwe interne en externe databronnen. Integriteitsincidenten worden actief via een vast proces geprioriteerd en afgehandeld en kunnen worden gemeld via het Meldpunt Misstanden.
- Het toezicht op governance, gedrag en cultuur maakt vast onderdeel uit van het reguliere toezicht van DNB en krijgt in toenemende mate aandacht binnen het SSM.
- Het proces voor vergunningverlening aan nieuwe marktpartijen is effectiever en efficiënter geworden. De beoordeling van aanvragen, voorzien van de nodige informatie, is sneller verlopen. De realisatie van een digitaal portaal voor o.m. vergunningaanvragen heeft hieraan bijgedragen. Verder dienen partijen die nu de markt opkomen te beschikken over een (basaal) herstel- en extiplan.
- Het bestuurderstoetsingsproces is op een aantal punten versterkt: de informatievoorziening is verder verbeterd, de besluitvorming in het hertoetsingsproces is versterkt en er zijn voorbereidingen getroffen om een pilot te starten met het toevoegen van onafhankelijke deskundigen in het toetsingsproces.

De toezichtaanpak van DNB draagt bij aan de versterking van het toezicht.

- DNB heeft haar toezicht agenda voor de komende jaren op hoofdlijnen in de Visie op Toezicht 2018-2022 en de Toezicht Vooruitblik kenbaar gemaakt, waarbij ook de beoogde effecten van toezicht worden beschreven. Tevens worden de afzonderlijke sectoren en instellingen, naast de reguliere toezichtgesprekken, via o.m. nieuwsbrieven op de hoogte gehouden.
- DNB houdt zich aan de toezichtrichtlijnen van de SSM Manual, RAS-methodologie en de Focus1-methodiek. Echter goede vastlegging van sommige toezichtprocessen is een aandachtspunt. DNB is hiervoor een project gestart.
- De micro-macro koppeling wordt regelmatig geactualiseerd om de macro-risico's van het Overzicht Financiële Stabiliteit te vertalen naar indicatoren in het microprudentieel toezicht.
- De informatiebeveiliging binnen DNB voldoet aan het COBIT 3 niveau en waar relevant aan het COBIT 4 niveau.
- Elke medewerker van DNB stelt jaarlijks in overleg met zijn of haar manager resultaatafspraken op, die aansluiten bij de strategische doelen van de organisatie. Binnen de gehele toezichtorganisatie is veel aandacht besteed aan werving, training en teamontwikkeling, maar ook rotatie en mobiliteit.

Toezichtcapaciteit (input)

De kosten voor het toezicht worden effectief beheerst.

De realisatie 2017 bedraagt 154,0 miljoen en blijft daarmee 0,4 miljoen (excl. éénmalige opbrengst uit verkoop van de panden) onder de vastgestelde begroting.

2.6 Risicobeheersing

Strategische risico's

Strategische risico's hebben mede betrekking op de toezichttaken van DNB en maken daarom integraal onderdeel uit van de toezichtprioriteiten gedurende het jaar. Uit de verantwoording in paragraaf 2.4 blijkt dat DNB veel aandacht heeft besteed aan de gevolgen van de aanhoudend lage rente en aan technologische vernieuwingen. Deze zetten blijvende druk op de bedrijfsmodellen en winstgevendheid van de financiële sector. Ook blijkt dat DNB veel aandacht heeft besteed aan de integrale bedrijfsvoering bij financiële instellingen, opdat adequate beheersingsmaatregelen van integriteitsrisico's worden genomen. Financiële instellingen moeten zo veel mogelijk voorkomen dat zij betrokken raken bij financieel-economische criminaliteit. Verder is DNB blijven inzetten op (verdere harmonisatie van) Europese werkprocessen en onderlinge samenwerking. DNB heeft een actieve bijdrage geleverd op die punten waar DNB zich internationaal onderscheidt en waar DNB van mening is dat het Europees toezicht zich nog verder kan ontwikkelen, zoals ten aanzien van Gedrag en Cultuur.

Operationele risico's

Daarnaast onderscheidt DNB verschillende operationele risico's die de toezichttaken van DNB kunnen raken. Via gericht arbeidsmarktbeleid heeft DNB veel aandacht besteed aan het aantrekken en behouden van uitstekende medewerkers. DNB constateert dat het lastig is seniormedewerkersfuncties in toezicht in te vullen, vacatures staan lang open en/of worden

op junior niveau ingevuld. Het lijkt dat DNB in de aangetrokken arbeidsmarkt onvoldoende concurrerende arbeidsvoorwaarden kan bieden voor medewerkers op senior niveau. Verder heeft DNB veel aandacht besteed aan het implementeren van diverse programma's om te borgen dat informatie goed beveiligd is, betrouwbaar en beschikbaar blijft en voldoet aan de Europese privacy-verordening. Het verbeteren van de informatiebeveiliging binnen DNB en het voorkomen dat informatie lekt naar derden, onbetrouwbaar blijkt of niet beschikbaar is, was hierbij uitgangspunt.

2.7 Nadere toelichting toezichtkosten 2017

Toelichting op de verschillen (groter dan +/- EUR 0,5 mln) tussen realisatie en begroting 2017 (tabel 2; paragraaf 2.2.):

Personeelskosten (- EUR 4,0 mln)

De lagere personeelskosten bij Toezicht zijn het gevolg van lagere gemiddelde salariskosten door een onderbezetting bij de seniormedewerkersfuncties en een lagere gemiddelde bezetting.

Externe inhuur (- EUR 1,9 mln)

Toezichtbreed is in 2017 minder externe inhuur nodig geweest dan aanvankelijk begroot was voor onder andere informatiemanagement. Daarnaast is er minder uitgegeven vanwege het uitlopen van de asset quality review van MKB-kredieten. De kosten hiervan zullen in 2018 worden gerealiseerd.

Overige beheerskosten (+ EUR 1,7 mln)

In 2017 zijn bij de toezichtdivisies voor informatievoorzieningsprojecten minder uren geactiveerd dan was begroot. Dit is het gevolg van veranderingen in de werkwijze; doordat steeds meer projecten agile worden uitgevoerd, worden korte sprints (werkende) software of producten opgeleverd. Dit betreft dus hoofdzakelijk een verschuiving van kosten naar eerdere jaren.

ICT (+ EUR 1,1 mln)

Voor de reeds in gang gezette modernisering van de informatievoorziening voor Toezicht, zoals het Digitaal Loket, was in 2017 meer ICT-ondersteuning nodig dan eerder begroot.

Overige ondersteuning (+ EUR 2,2 mln)

De kosten voor overige ondersteuning zijn hoger uitgevallen dan begroot, onder meer door de onvoorziene kosten voor asbestsaneringen en meer investeringen in informatiebeveiliging.

Dynamisch Aankoop Systeem (DAS)

De toepassing van het aanbesteden door middel van een Dynamisch Aankoop Systeem (DAS) is versoepeld na de meest recente wijziging van de Aanbestedingswet van 1 juli 2016. Sinds die tijd zijn DAS aanbestedingen voor inhuuropdrachten in zwang. Begin 2017 heeft DNB een Dynamisch Aankoop Systeem (DAS) voor ICT inhuur ingesteld, met als oogmerk brede concurrentie te stellen voor dit type gangbare opdrachten.

In mei 2017 is vervolgens in Nederland discussie ontstaan over de vraag of het DAS mag worden gebruikt voor inhuuropdrachten (o.a. naar

aanleiding van de handreiking van Pianoo).

Er is gesteld dat inhuur wellicht niet als een gangbare aankoop kwalificeert (één van de wettelijke vereisten voor een DAS) en voorts zijn er vraagtekens geplaatst bij de mogelijkheid een interview en een getrapte gunning (een gunning in fases) onderdeel te laten uitmaken van het DAS traject. De meningen zijn verdeeld en de rechter heeft hierover nog geen uitspraak gedaan. DNB heeft naar aanleiding van deze discussie haar eigen DAS die de hierboven genoemde elementen bevat, nog eens grondig onder de loep genomen en geoordeeld dat deze voldoet aan de vereisten van de wet. Dit is tevens besproken met de externe accountant die heeft aangegeven zich te kunnen vinden in het oordeel van DNB. DNB blijft de discussie op de voet volgen en zal maatregelen treffen voor zover ontwikkelingen daartoe noodzaken.

3 Resolutie en depositogarantiestelsel (DGS)

3.1 Inleiding

DNB heeft in 2017 goede voortgang geboekt in de verdere implementatie en uitvoering van haar resolutie en DGS-taken. De organisatie is gestabiliseerd en de verantwoordelijke divisie is eind 2017 op volle bezetting gekomen. Daarbij wordt ten volle geprofiteerd van de synergie tussen beide taken als ook met de overige functies van DNB en de gezamenlijke bedrijfsvoering. De taakuitvoering blijft in beweging, waarbij komend jaar naar verwachting nieuwe verantwoordelijkheden op het terrein van verzekeraars en CCP's worden geïntroduceerd.

Ten aanzien van de resolutietaak heeft DNB, als onderdeel van het *Single Resolution Mechanism* (SRM), bijgedragen aan de volgende generatie resolutieplannen voor de grootste Nederlandse banken. Op basis hiervan neemt de SRB begin 2018 de eerste instellingspecifieke besluiten over de vereiste minimumhoeveelheid aan verliesabsorberend vermogen (MREL). Parallel heeft DNB substantieel bijgedragen aan de ontwikkeling van (operationeel) beleid en regelgeving op Europees niveau. Een effectieve en consistente toepassing van het resolutieregime is daarbij een belangrijke drijfveer. Ook zijn stappen gezet in de ontwikkeling van resolutieplannen voor kleine- en middelgrote banken die onder de directe bevoegdheid van DNB vallen. Met betrekking tot de operationalisering van het resolutie-instrumentarium is in 2017 onder andere gewerkt

aan de oprichting van een overbruggingsstichting en -onderneming, diverse uitvoerende handboeken en de beleidsontwikkeling ten behoeve van de zogenoemde algemeen belang test. Voorts is de bail-in methodiek verder uitgewerkt, zoals onder andere tot uiting kwam in de publicatie van de mededeling omtrent de toepassing van dit instrument⁹.

Op het terrein van het DGS heeft DNB een volledig nieuwe applicatie gebouwd die de mogelijkheid gaat bieden om vanaf 2019 gegarandeerde depositotegoeden binnen zeven werkdagen uit te keren. Het hiertoe benodigde individuele klantbeeld (IKB) is in 2017 uitgewerkt en in regelgeving vastgesteld. Ook is het Nederlandse DGS toegetreden tot een multilaterale samenwerkingsovereenkomst. Tot slot heeft DNB naast de reguliere ZBO-taken op verzoek van het ministerie van Financiën een coulanceregeling uitgevoerd en een separaat DGS voor Caribisch Nederland (DGS CN) geïntroduceerd. Het DGS CN is een nieuwe ZBO-taak voor DNB die op 4 oktober 2017 in werking is getreden. De coulanceregeling wordt verderop in paragraaf 3.4.2. nader toegelicht.

De beoogde resultaten zoals vermeld in de ZBO-begroting 2017 zijn nagenoeg behaald. Deze zijn nader omschreven in paragraaf 3.4 en tabel 17 aan het slot van dit hoofdstuk. Voor de operationele risicobeheersing wordt verwezen naar paragraaf 3.4.

3.2 Gerealiseerde kosten Resolutie en DGS

In 2017 bevatte de ZBO-begroting van DNB voor het eerst een kostenraming voor de gemoderniseerde DGS-taak¹⁰. Het DGS kent een sterke synergie met de resolutietaak, zowel in beleidsontwikkeling als uitvoering. Beide taken worden daarom binnen één divisie uitgevoerd. Ook de begroting en verantwoording worden daarom in samenhang gezien.

Om de verantwoording per deeltaak inzichtelijk te houden, wordt in deze paragraaf per taak ingegaan op de gerealiseerde kosten.

3.2.1 Gerealiseerde kosten Resolutie

De gerealiseerde kosten van de resolutietaak 2017, exclusief éénmalige opbrengsten vanwege verkoop van de DNB panden¹¹ is EUR 5,3 mln (begroot was EUR 6,8 mln). Dit komt neer op een onderschrijding van EUR 1,5 mln. Inclusief de verkoopopbrengst panden is het resultaat EUR 4,9 mln.

De onderschrijding is met name het gevolg van het feit dat de resolutietaak nog volop in ontwikkeling is. De lager dan begrote personeelskosten zijn het gevolg van een geleidelijke opbouw gedurende het jaar richting de gestegen formatie. Ook bleek minder externe inhuur en specialistisch advies nodig dan aanvankelijk gedacht. In de begroting 2018 is met dit voortschrijdend inzicht rekening gehouden. Daarnaast is sprake van vertraging in de ontwikkeling van IT-applicaties bij de SRB, waardoor daaraan geen bijdrage in de kosten hoefde plaats te vinden. Dit wordt voor 2018 wel voorzien.

¹⁰ Conform afspraken met het ministerie van Financiën is voor DGS een separate begroting opgesteld. Zie de Kamerbrief hierover: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/07/08/kamerbrief-kostenkaders-dnb-en-de-afm-2017-2020>.

¹¹ De Pakhuizen (Achtergracht) en Sarphatistraat 7.

Tabel 12 Gerealiseerde kosten Resolutie naar kostensoort

EUR miljoen

Kostenverdeling begroting Resolutie	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Budget 2017	Vershil R17-B17
Directe kosten Resolutie					
Personeelskosten	1,8	2,5	2,6	3,2	-0,6
Externe inhuur	0,3	0,1	0,0	0,6	-0,6
Afschrijvingskosten	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,0
Juridische adviezen	0,4	0,4	0,5	0,5	0,0
Overige beheerskosten	0,2	0,2	0,2	0,5	-0,3
Totaal directe kosten Resolutie	2,7	3,2	3,3	4,7	-1,5
Toegerekende kosten Resolutie					
Ict (oa projecturen, pc's en software)	0,2	0,2	0,4	0,6	-0,1
Facilitaire diensten (oa huisvesting en werkplekken)	0,3	0,3	0,4	0,3	0,1
Overige ondersteuning (oa communicatie, HR, informatiedienst, besturing)	0,5	0,9	1,1	1,2	-0,1
Totaal toegerekende kosten	1,0	1,5	2,0	2,1	-0,1
Totaal kosten	3,7	4,6	5,3	6,8	-1,6
Opbrengst verkoop panden			-0,3		-0,3
Totaal kosten inclusief opbrengst panden			4,9	6,8	-1,9

3.2.2 Gerealiseerde kosten DGS

De gerealiseerde kosten voor de DGS-taak in 2017 exclusief éénmalige opbrengsten vanwege de verkoop van DNB panden is EUR 8,1 mln. Dit is EUR 1,1 mln lager dan begroot (EUR 9,2 mln). Inclusief de verkoopopbrengsten panden is het resultaat EUR 7,5 mln.

Behalve vele kleine verschillen bleek in 2017 het budget voor specialistisch advies (EUR 0,3 mln; onderdeel van overige beheerskosten) niet nodig te zijn. Verder werd een deel van de ICT-capaciteit ingezet voor het DGS ten behoeve van Carabisch Nederland.

Tabel 13 Gerealiseerde kosten DGS NL naar kostensoort

EUR miljoen

Kostenverdeling DGS NL	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Budget 2017	Verschil R17-B17
Directe kosten DGS NL					
Personeelskosten	-	-	0,8	0,9	-0,1
Externe inhuur	-	-	0,4	0,5	-0,1
Afschrijvingskosten	-	-	0,7	1,0	-0,3
Juridische adviezen	-	-	0,1	0,3	-0,2
Overige beheerskosten	-	-	0,3	0,6	-0,4
Totaal directe kosten DGS NL	-	-	2,2	3,2	-1,0
Toegerekende kosten DGS NL					
Ict (oa projecturen, pc's en software)	-	-	5,1	5,5	-0,4
Facilitaire diensten (oa huisvesting en werkplekken)	-	-	0,3	0,1	0,2
Overige ondersteuning (oa communicatie, Hr, informatiedienst, besturing)	-	-	0,5	0,4	0,2
Totaal toegerekende kosten	-	-	5,9	6,0	-0,1
Totaal kosten	-	-	8,1	9,2	-1,1
Opbrengst verkoop panden			-0,5	-	-0,5
Totaal kosten inclusief opbrengst panden			7,5	9,2	-1,7

Tabel 14 Gerealiseerde kosten DGS Caribisch Nederland naar kostensoort

EUR miljoen

	Realisatie 2017
Kostenverdeling DGS Caribisch Nederland	
Directe kosten DGS CN	
Personeelskosten	0,1
Totaal directe kosten DGS CN	0,1
Toegerekende kosten DGS CN	
Ict (oa projecturen, pc's en software)	0,6
Overige ondersteuning (oa communicatie, Hr, informatiedienst, besturing)	0,1
Totaal toegerekende kosten	0,6
Totaal kosten	0,8
Verkoop panden	-0,1
Totaal kosten inclusief opbrengst panden	0,7

De gerealiseerde kosten voor het DGS Caribisch Nederland in 2017 exclusief éénmalige opbrengsten vanwege de verkoop van panden is EUR 0,8 mln. Inclusief de verkoopopbrengsten panden is de realisatie EUR 0,7 mln.

Tabel 15 Gerealiseerde kosten DGS Coulancregeling naar kostensoort

EUR miljoen

Kostenverdeling Coulancregeling	Realisatie 2017
Directe kosten Coulancregeling	
Personeelskosten	0,0
Externe inhuur	0,8
Afschrijvingskosten	0,0
Juridische adviezen	0,1
Overige beheerskosten	0,1
Totaal directe kosten Coulancregeling	1,1
Toegerekende kosten Coulancregeling	
Ict (oa projecturen, pc's en software)	0,4
Facilitaire diensten (oa huisvesting en werkplekken)	0,0
Overige ondersteuning (oa communicatie, Hr, informatiedienst, besturing)	0,0
Totaal toegerekende kosten	0,4
Totaal kosten	1,4

Tabel 16 Exploitatieresultaat resolutie- en DGS-kosten 2017

EUR miljoen

	Gerealiseerde kosten	Opbrengsten uit heffingen	Te verrekenen met sector	Te verrekenen met overheid
Resolutie	4,9	6,8	-1,9	
DGS	7,5	9,5	-2,0	
DGS Caribisch Nederland*	0,7	0,7		0,0
Subtotaal	13,2	17,1	-3,9	0,0
<i>DGS coulancregeling*</i>	1,4	1,4		0,0
Totaal	14,6	18,5	-3,9	0,0

* Is volledig gefinancierd door de overheid.

De uitvoeringskosten van de Coulancregeling bedragen EUR 1,4 mln. Deze kosten zijn door de Staat gefinancierd.

3.3 Financiering

De financiering van de resolutietaak vindt plaats op basis van een door de minister van Financiën vastgestelde heffingssystematiek, zoals vastgelegd in de Wet bekostiging financiering toezicht (Wbft). De resolutiekosten zijn in 2017 op basis van bijlage 4 van de Wbft in rekening gebracht. De ontvangsten afkomstig van de instellingen bestaan uit een jaarlijkse heffing. De heffingsopbrengst in 2017 kwam overeen met de begroting van EUR 6,8 mln.

De financiering van het DGS vindt eveneens plaats op basis van een in de Wbft vastgestelde heffingssystematiek. De kosten voor het DGS zijn in 2017 op basis van bijlage 3 van de Wbft in rekening gebracht. De ontvangsten afkomstig van de instellingen bestaan uit een jaarlijkse heffing. De heffingsopbrengst in 2017 kwam overeen met de begroting van EUR 9,5 mln¹².

Twee onvoorziene activiteiten in de context van het DGS betreffen de uitvoering van de coulancregeling en de (voorbereiding op) de invoering van het DGS voor Caribisch Nederland. Beiden zijn gefinancierd door de Staat.

3.4 Bereikte resultaten

3.4.1 Bereikte resultaten Resolutie

Ten aanzien van de resolutietaak richtte DNB zich in 2017 vooral op de volgende zeven doelstellingen, zoals vastgelegd in de ZBO-begroting 2017:

- Uitbouw van divisie en efficiënte integratie tussen resolutie- en DGS-taak;
- Verdieping van resolutieplannen van de SRB-banken en opstellen van proportionele resolutieplannen voor kleinere banken;
- Nadere ontwikkeling van beleidskaders die de basis vormen voor proportionele resolutieplanning, in het bijzonder de instellingspecifieke bepaling van MREL en 'de algemeen belang'-test;
- Verdere operationalisering van resolutie-instrumenten, waaronder oprichting brugbank en opstellen van guidance voor toepassing van instrumenten voor bail-in en verkoop van onderneming;
- Standaardisatie van dataverenisten voor resolutieplanning en -uitvoering;
- Gerichtte inzet in SRB op thema's die prioriteit hebben en het gelijke speelveld borgen zoals MREL en de voorwaarden voor gebruik van het SRF;
- Uitbouw van communicatie richting sector en brede publiek.

Deze doelstellingen zijn door DNB gerealiseerd aan de hand van de activiteiten zoals hierna verder uiteengezet.

¹² Overigens wordt de wettelijke grondslag naar verwachting binnenkort gewijzigd, waarbij de heffing gebaseerd wordt op de gegarandeerde deposito's van de betreffende bank.

Efficiënte integratie resolutie- en DGS-taak

Binnen DNB is de divisie Resolutie verantwoordelijk voor de resolutie- en DGS-taak. De geïntegreerde benadering maakt het mogelijk om synergievoordelen te behalen. In 2017 heeft de integratie vorm gekregen door het DGS als cluster onder te brengen in de organisatiematrix van de divisie Resolutie.¹³ Doordat de beschikbare formatie aan meerdere clusters wordt toegewezen, materialiseert kennisdeling en beleidsontwikkeling tussen beide taken zich op organische wijze en vindt aansluiting plaats op het gebied van onder andere informatie- en datavereisten, operationele belemmeringen voor afwikkeling en resolutie en premieheffing voor het depositogarantiefonds (DGF), nationaal resolutiefonds (NRF) en het *Single Resolution Fund* (SRF).

Resolutieplanning en proportionaliteit

Wat betreft de grootste Nederlandse banken die onder de directe bevoegdheid van de SRB vallen, heeft DNB binnen de *internal resolution teams* (IRT's) van de SRB bijgedragen aan de volgende fase resolutieplannen. Nadat het planningswerk in voorgaande jaren voornamelijk door DNB werd uitgevoerd, is in 2017 een werkverdeling gerealiseerd waarbij de SRB en DNB een meer gelijkwaardige bijdrage leveren. In 2017 zijn vier derde generatie SRB-plannen (fase-3 plannen)

opgeleverd die begin 2018 worden vastgesteld in de *Extended Executive* sessie van de SRB en, indien van toepassing, het resolutiecollege (vergadering SRB en niet-SRM EU-landen). Onderdeel van deze resolutieplannen is de vaststelling van het benodigde verliesabsorberend vermogen (MREL) op geconsolideerd niveau, waarbij de nadruk vooralsnog meer ligt op de hoogte dan op de kwaliteit van MREL. De kwaliteit van de plannen voor de grootste Nederlandse banken wordt binnen het SRM als zeer goed beschouwd.

Ten aanzien van de middelgrote en kleine banken die onder de directe verantwoordelijkheid van DNB vallen, zijn in 2017 voor twee additionele banken resolutieplannen opgesteld (in 2016 waren eveneens twee resolutieplannen opgesteld) en voor twee banken resolutiestrategieën (afwikkelbaarheidsbeoordelingen) ontwikkeld. Voor drie banken is een informatie-uitvraag afgerond ter voorbereiding op het maken van resolutieplannen. Voor zes banken die deel uitmaken van een groep met een buitenlandse moeder in de EU is een groepsplan beoordeeld. Inclusief de SRB-banken waren daarmee eind 2017 resolutieplannen of resolutiestrategieën vastgesteld voor 19 instellingen.¹⁴ Deze beheren gezamenlijk ongeveer 94% van de gegarandeerde deposito's in Nederland.

¹³ Zie box 1 in hoofdstuk 3 van de ZBO-begroting 2018 voor de meest actuele FTE-inzet per onderdeel van de resolutie- en DGS-taak.

¹⁴ De zeven Nederlandse banken die onder bevoegdheid van de SRB vallen, zes Nederlandse banken die onder de bevoegdheid van DNB vallen en zes banken die deel uitmaken van een groep met een buitenlandse moeder in de EU.

Beleidskaders voor Resolutie

In 2017 heeft de SRB voortgang geboekt met de ontwikkeling van diverse beleidskaders. Voor het vaststellen van de vereiste minimumhoeveelheid aan verliesabsorberend vermogen (MREL) is het beleid nader uitgewerkt. Deze stap maakt het mogelijk om begin 2018 instellingspecifieke besluiten op geconsolideerd niveau te nemen. Het MREL-beleid is in november tijdens een bijeenkomst met de sector gepresenteerd en in december op de website van de SRB gepubliceerd.¹⁵

Op basis van een wetsvoorstel van de Europese Commissie hebben in 2017 onderhandelingen plaatsgevonden over de aanpassing van de Europese richtlijn herstel en afwikkeling banken en beleggingsondernemingen (*Bank Recovery and Resolution Directive*, BRRD). De aanpassingen hebben betrekking op de implementatie van de TLAC-standaard van de FSB, herziening van de crediteurenhiërarchie en uitbreiding van de moratorium-bevoegdheden rondom resolutie. Wat betreft de crediteurenhiërarchie is eind 2017 een politiek akkoord bereikt. Publieksconsultatie van implementatie in Nederlandse wetgeving heeft inmiddels plaatsgevonden. DNB heeft een adviserende rol in de onderhandelingen namens Nederland. Een herstelwet, waarmee een aantal gebreken en omissies in de implementatie van de BRRD is ondervangen, is medio 2017 in werking getreden.

De beleidsontwikkeling van een DNB-kader voor de nationale toepassing van de 'algemeen belang'-

test is in 2017 afgerond. De test is leidend voor de beslissing om een falende bank al dan niet via inzet van het resolutie-instrumentarium af te wikkelen. Tegen die achtergrond informeert dit beleidskader de prioritering en aanpak van de resolutieplanning voor Nederlandse LSI's. In het verlengde hiervan heeft DNB bijgedragen aan de ontwikkeling van (interne) SRB-guidance die moet waarborgen dat de algemeen belang test op consistente wijze wordt toegepast binnen de Bankenuunie.

DNB heeft een trekkersrol vervuld in de ontwikkeling van sjablonen en processen voor resolutiedata in SRM verband. Ook heeft DNB bijgedragen aan SRM beleid op het gebied van onder meer kritieke functies, bail-in en brugbank.

Operationalisering van resolutie-instrumenten

DNB heeft in 2017 verregaande voorbereidingen getroffen ten behoeve van de overbruggingsstichting en de overbruggingsonderneming. Beide entiteiten, die invulling geven aan de operationalisering van het brugbank-instrument, worden begin 2018 formeel opgericht.

Ten aanzien van de toepassing van het bail-in mechanisme heeft DNB een publieke consultatie afgerond. De definitieve mededeling is eind 2017 gepubliceerd. In deze mededeling beschrijft DNB aan de hand van een vereenvoudigde en hypothetische casus hoe zij denkt het bail-in instrument in te gaan zetten.

¹⁵ <https://srb.europa.eu/en/node/465>

Tevens is DNB gestart met de vastlegging van interne (en SRB) operationele handboeken aangaande het gebruik van een brugbank en het toepassen van bail-in. In het verlengde hiervan is, mede in samenwerking met het banktoezicht, gewerkt aan een draaiboek voor crisis management en is het proces in kaart gebracht voor het instrument van verkoop van onderneming.

Standaardisatie datavereisten

Bancaire rapportages ten behoeve van de premieberekening voor het *single resolution fund* (SRF) vinden sinds 2017 plaats op basis van het XBRL-format. Dankzij deze automatisering is de soliditeit van deze rapportages verbeterd tegen lagere operationele kosten.

De liability data templates (LDT's) geven granulair inzicht in de opbouw van de passiva van Nederlandse banken en vormen een hoeksteen voor de resolutieplanning en toepassing van het bail-in instrument. In 2017 heeft DNB bijgedragen aan de uitwerking en toepassing van deze template en voorbereidingen getroffen om ook deze rapportages vanaf 2018 te baseren op XBRL. Dit gebeurt op efficiënte wijze door gebruik te maken van de data-infrastructuur van DNB.

Inzet in het SRM

In 2017 heeft de SRB resolutie toegepast op één significante Spaanse bank. Daarnaast zijn twee significante Italiaanse banken met staatssteun

afgewikkeld in faillissement. De casuïstiek heeft enerzijds aangetoond dat het resolutieregime kan werken, maar anderzijds ook dat het waarborgen van een consistente toepassing van het regime en het handhaven van een gelijk speelveld een aandachtspunt blijft. Mede op instigatie van DNB heeft de SRB een evaluatie van de casuïstiek uitgevoerd en wordt belangrijk vervolgwerk verricht op het terrein van interne procedures, waarderingstechnieken, liquiditeit in resolutie, de samenwerking met ECB/SSM en de relatie tot Europese staatssteunregels.¹⁶

In SRM-verband heeft DNB het afgelopen jaar met name ingezet op beleidsvorming die binnen de gehele bankenunie moet leiden tot uniforme en geloofwaardige toepasbaarheid van de resolutiekaders. Zo heeft DNB aangedrongen op voldoende en geloofwaardige MREL-eisen om afwikkelbaarheid te waarborgen van alle banken onder hoede van de SRB waarvoor bail-in is voorzien. De prioriteit van DNB is het bewaken dat de vereiste MREL daadwerkelijk bail-inbaar is.

Tot slot is in 2017 de werkverdeling tussen SRB en NRA's binnen het SRM vastgelegd in een operationeel model. Dit model vormt de basis voor de capaciteitsinzet aan beide kanten, bijvoorbeeld op het gebied van ICT-architectuur en -dienstverlening, het functioneren van de IRT's, en de rolverdeling ten aanzien van beleidsvorming en het primaire contact met instellingen.

¹⁶ Zie het jaarverslag van de SRB voor verdere achtergrond van de werkzaamheden.

Communicatie

DNB heeft in 2017 werk gemaakt van het verder ontsluiten van informatie over de resolutietaak ten behoeve van de sector en het brede publiek. Zo is de sectie over resolutie op de website van DNB volledig herzien en zijn audiovisuele middelen toegevoegd.

3.4.2 Bereikte resultaten DGS

DNB richtte zich in 2017 op de (verdere) operationalisering van het gemoderniseerde DGS zoals dit voortvloeit uit de herziene DGS-richtlijn (DGSD) die eind 2015 in Nederlandse wet- en regelgeving is omgezet. Daarnaast is in 2017 uitvoering gegeven aan de DGS coulanceregeling en de totstandkoming van het DGS voor Caribisch Nederland.

Zoals toegelicht in de ZBO-begroting 2017, kent de DGS-taak zowel een beleidsmatige als een operationele component. De doelstellingen uit de begroting zijn door DNB gerealiseerd aan de hand van de activiteiten zoals hierna verder uiteengezet.

Beleidsontwikkeling

In samenwerking met de sector heeft DNB in 2017 regelgeving geconsulteerd en vastgesteld aangaande het individueel klantbeeld (IKB) – een door de banken op te stellen overzicht van alle deposito's van een depositohouder conform een door DNB voorgeschreven datamodel. De definitieve regelgeving is in juli 2017 vastgelegd, waarbij een overgangstermijn van anderhalf jaar geldt. Vanaf 2019 wordt het hierdoor mogelijk om te voldoen aan de vereiste om binnen 7 werkdagen te kunnen

uitkeren. Ook levert het IKB een bijdrage aan de resolutietaak van DNB.

Een belangrijke wijziging die voortvloeit uit de nieuwe DGS-richtlijn is de samenwerking tussen nationale DGS'en in Europees verband. De samenwerking houdt in dat depositohouders van een buitenlands bijkantoor van een Nederlandse bank worden uitgekeerd door het DGS in het land waarin het bijkantoor zich bevindt namens het DGS in het land waar de bank juridisch is gevestigd. Dit principe maakt het DGS publieksvriendelijker doordat spaarders terecht kunnen bij het DGS in hun eigen land, mocht er iets gebeuren met het bijkantoor waar zij hun geld aanhouden. Hiertoe dienen Europese DGS'en samenwerkingsovereenkomsten aan te gaan. In 2017 is het Nederlandse DGS toegetreden tot de multilaterale samenwerkingsovereenkomst van het *European Forum of Deposit Insurers* (EFDI). Nadere operationalisering van de samenwerking heeft plaatsgevonden met DGS'en uit België en Duitsland in aanvullende bilaterale samenwerkingscontracten.

De samenwerking van DNB met andere DGS'en heeft voorts verder vorm gekregen binnen EFDI. Zo heeft DNB samen met het Duitse Einlagensicherungsfonds in juni 2017 een workshop georganiseerd over de wijze waarop DGS'en kunnen voldoen aan de Europese verplichting om in de toekomst binnen zeven werkdagen te kunnen uitkeren.

Ten aanzien van enkele bepalingen uit de nieuwe regelgeving is er behoefte aan nadere inkadering van de wijze waarop DNB uitvoering geeft

aan het DGS. Hiertoe heeft DNB in juli 2017 een beleidsregel reikwijdte en uitvoering DGS vastgesteld. Deze geeft bijvoorbeeld duidelijkheid over de voorwaarden waaronder het DGS dekking biedt voor derdengelden. Eveneens voortvloeiende uit de nieuwe regelgeving, heeft DNB een equivalentietoets uitgevoerd ten aanzien van dekking van bestaande bijkantoren uit derde landen. Om te waarborgen dat depositohouders bij deze bijkantoren voldoende beschermd worden, heeft DNB besloten deze bijkantoren per 1 februari 2018 te laten toetreden tot het DGS.

DNB heeft in 2017 onderzoek verricht naar de publieksbekendheid met het DGS. Driekwart van de Nederlanders weet dat spaargeld tot een bepaald bedrag wordt teruggegeven bij een bankfaillissement. Minder goed bekend zijn de precieze kenmerken van het DGS, zoals de uitkeringstermijn. Aangezien bredere publiekskennis bijdraagt aan de stabiliserende werking van het DGS, onderzoekt DNB de mogelijkheid om – in samenwerking met de sector – deze te vergroten. Communicatie over het DGS richting het bankwezen heeft verder vorm gekregen met een nieuw informatiegedeelte op de DNB-website voor professionals en een DGS-seminar dat voor alle Nederlandse banken werd georganiseerd.

In samenwerking met het ministerie van Financiën werkt DNB aan een verdere versterking van de regelgeving voor het DGS. In 2017 heeft dit onder andere geleid tot een beperkte herziening van de risicomethodiek die mede bepalend is voor de vaststelling van de premies die banken afdragen aan

het DGS. Eind 2017 is de publieke consultatie gestart van een wetswijziging die verduidelijking biedt ten aanzien van het gebruik van het Burgerservicenummer ten behoeve van de uitvoering van het DGS.

Op Europees niveau is enige voortgang geboekt in de onderhandelingen over een *European Deposit Insurance Scheme* (EDIS). EDIS is één van de initiatieven die ter tafel liggen om de Bankenunie te vervolmaken en moet in samenhang worden gezien met verdere risicoreducerende maatregelen. EDIS dient niet ter vervanging van nationale DGS'en, maar zal deze naar verwachting aanvullen met een gezamenlijk (achtervang)financieringsmechanisme. DNB draagt bij aan de onderhandelingen door het bieden van technische expertise.

Operationele werkzaamheden

DNB heeft op 'agile' wijze intensief gewerkt aan het ontwikkelen van IT-systemen ten behoeve van het (verder) verkorten van de uitkeringstermijn door het DGS. Hierin is grote voortgang geboekt met de bouw van een nieuwe toekomstbestendige basisapplicatie voor het uitkeringsproces die conform planning eind 2017 in productie is genomen. In 2018 wordt de applicatie aangesloten op de IKB-vereisten. Banken zullen IKB-bestanden aanleveren via het bestaande dataloket van DNB.

Het systeem voor premievaststelling ten behoeve van het Depositogarantiefonds (DGF) is eveneens in 2017 opgeleverd. Met dit systeem kunnen premies op geautomatiseerde en daarmee solide wijze vastgesteld worden via een volledige herleidbare premieberekening.

Conform haar wettelijk mandaat heeft DNB ondersteuning geboden aan de taakuitvoering van het Depositogarantiefonds. In 2017 is onder andere voortgang geboekt met de inrichting van achtervangfinanciering.

Coulanceregeling

In 2017 heeft DNB in opdracht van het ministerie van Financiën een coulanceregeling uitgevoerd voor depositohouders die in het verleden aanspraak hebben gemaakt op het DGS. Een deel van de voormalige klanten van DSB, Icesave, Indover en Van der Hoop kwamen in aanmerking voor de uitkering van (aanvullende) wettelijke rente over hun uitkering in het verleden. Deze vergoeding hing samen met het oordeel van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (Cbb) dat de in de Nederlandse regelgeving neergelegde termijn die destijds door DNB is gevolgd bij de uitkeringen uit hoofde van het DGS, een onjuiste omzetting betrof van de Europese DGS-richtlijn. In totaal hebben bijna 10.000 voormalige klanten aanspraak gemaakt op de regeling. DNB heeft de coulanceregeling gebruikt als een zogenaamde 'real-life stress test' waarbij lessen zijn getrokken voor het verder verbeteren van de operationele uitvoeringsorganisatie van het DGS.

DGS Caribisch Nederland

Vanaf 4 oktober 2017 worden inwoners van Bonaire, Sint Eustatius en Saba beschermd door het DGS voor Caribisch Nederland. Spaartegoeden zijn gegarandeerd tot maximaal 10.000 Amerikaanse dollar. Ook dit DGS wordt door DNB uitgevoerd. Het ministerie van Financiën heeft de kenmerken

van het DGS voor Caribisch Nederland in samenwerking met DNB ontwikkeld. Onderdeel van de beleidsvorming was een publieksconsultatie gedurende het tweede kwartaal van 2017.

3.5 Key Performance Indicators

Tabel 17 KPI's en uitkomsten Resolutie en DGS 2017

Ambities	KPI's	Uitkomsten 2017
Elke Nederlandse bank is afwikkelaar	Aantal banken waarvoor een resolutie- of afwikkelingsplan in faillissement is opgesteld	Eind 2017 zijn resolutieplannen of resolutiestrategieën vastgesteld voor 19 instellingen. Deze beheren gezamenlijk ongeveer 94% van de gegarandeerde deposito's in Nederland.
	Mate waarin resolutievereisten zijn toegepast	Beleid ten behoeve van de 'algemeen belang'-test is afgerond en toegepast op nationaal niveau. De huidige resolutieplannen voor LSI's voldoen nagenoeg aan de BRRD vereisten en worden nu verder geoperationaliseerd. De SRB heeft, in samenwerking met NRA's, technische standaarden voor SI planning uitgewerkt, en een beleidskader voor MREL vastgesteld. Verdere voortgang is nodig op o.a. standaardisatie van data-vereisten, maatregelen voor afwikkelaarheid, de beoordeling van kritieke functies bij LSI's.
	Trend in afwikkelaarheid	De derde generatie SRB plannen zijn eind 2017 afgerond en worden begin 2018 formeel vastgesteld. Deze plannen bevatten een voornamelijk kwantitatieve MREL-eis. De grootste Nederlandse banken voldoen hieraan.
Elke falende Nederlandse bank wordt tijdig afgewikkeld	Operationeel voorbereid op afwikkeling	DNB heeft de toepassing van het bail-in mechanisme nader uitgewerkt en gepubliceerd. DNB is in staat om de overbruggingsinstellingen op korte termijn op te richten. Basissystemen voor DGS-uitkeringen zijn operationeel en IKB-regelgeving is vastgesteld. DNB heeft het interne crisismanagement-raamwerk voor LSI's verhelderd en sluit deze aan op de lopende versterking van het Europese proces (SRM-SSM).
DNB voert haar Resolutie- en DGS-taken effectief uit en in synergie met de Toezicht-taak	Bedrijfsvoering is efficiënt en communicatie is consistent	De integratie van de DGS-taak in de divisie Resolutie is afgerond. De organisatie en resolutiebegroting zijn gestabiliseerd en middels 'agile' werken is op kosten efficiënte wijze goede voortgang geboekt in de bouw van nieuwe applicaties. De divisie maakt optimaal gebruik van andere DNB-taken en -expertisegebieden (juridisch advies, toezicht, financiële stabiliteit, statistiek, zoals op het gebied van data). De communicatie richting de sector en het brede publiek is uitgebouwd, in goede samenhang tussen resolutie en DGS.
DNB draagt bij aan een slagvaardig Europees resolutie-mechanisme dat aan alle banken afdoende en vergelijkbare eisen stelt	Reputatie en gelijk speelveld	DNB heeft zich in Brussel hard gemaakt voor geloofwaardige en gelijkwaardige toepassing van het resolutieregime, inclusief bijbehorende regelgeving op het gebied van staatsteun en faillissementswetgeving en voorwaarden voor afwikkelaarheid, zoals solide MREL-eisen. Binnen het SRM heeft DNB haar positie formeel gemarkeerd.

3.6 Risicobeheersing

Bankenunie en Europese samenwerking

De resolutiecasuïstiek in 2017 toonde aan dat er nog altijd verschillen zijn in de (politieke) bereidheid om banken afwikkelaar te maken dan wel in resolutie te brengen. Ook transitieproblemen spelen hierin een rol. DNB heeft geanticipeerd op deze risico's door in de context van het SRM in te zetten op consistente toepassing van het resolutieraamwerk en hoogwaardige standaarden ten aanzien van bijvoorbeeld MREL. Om gelijkwaardige resolutie van banken binnen de EU te bevorderen, is DNB voorstander van het laten aansluiten van staatssteunregels en nationale insolventieregimes bij de uitgangspunten van de BRRD.

Transitierisico's

De divisie Resolutie geeft uitvoering aan twee taken die volop in ontwikkeling zijn. In 2017 is de capaciteit voor de resolutietaak structureel uitgebreid en de integratie van de DGS-taak in de divisie afgerond. De divisie heeft een scherpe prioritering gevolgd bij de uitvoering van haar activiteiten om overbelasting te voorkomen. Dit mede in de context van twee onvoorziene DGS-activiteiten (coulanceregeling en DGS Caribisch Nederland) en voorbereidende werkzaamheden ten behoeve van twee nieuwe resolutietaken (CCP's en verzekeraars).

Bijlage 1

Toetsingen, markttoetreding, interventie en handhaving

54

Tabel 18 Aantal getoetste beleidsbepalers

	2013	2014	2015 ³	2016	2017
Kredietinstellingen	166	224	209	258	169
Kredietinstellingen 2 ^e echelon			272	71	56
Verzekeraars	337	404	472	208	196
Verzekeraars 2 ^e echelon			246	72	49
Overige Wft ¹	124	151	178	267	152
Pensioenfondsen	367	672	375	472	427
Betaalinstellingen	73	82	81	88	105
Trustkantoren	111	118	143	144	99
Overige ²		86	50	41	107
Totaal	1.178	1.737	2.026	1.621	1.360
Waarvan:					
Positieve uitkomst met voorwaarden	1			13	16
Formeel negatief besluit	20	2	6	1	3
Ingetrokken aanvraag nav toetsing ⁴	145	101	72	40	32
Hertoetsing betrouwbaarheid en/of geschiktheid	21	16	16	5	6
Positieve uitkomst in percentage	86%	90%	94%	96%	96%

1 Toetsingen bij financiële holdings, afwikkelondernemingen, beleggingsondernemingen, clearinginstellingen en premiepensioeninstellingen.

2 Toetsingen bij instellingen op de BES-eilanden en bij CCP's.

3 De cijfers van 2015 zijn gecorrigeerd met toetsingen in het kader van een verklaring van geen bezwaar die in 2015 zijn uitgevoerd en verleend, maar die na de jaarafsluiting 2015 in het systeem zijn afgerond.

4 Zaken waarbij DNB na een toetsingsgesprek tot het oordeel komt dat de kandidaat ongeschikt dan wel onbetrouwbaar is en de instelling besluit om de kandidaat terug te trekken nadat het voornemen tot een negatief besluit door DNB per brief en telefonisch bekend is gemaakt aan kandidaat en onderneming.

Tabel 19 Aantal verleende vvgb's¹

	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>2017</u>
Totaal vvgb's	239	246	271	223	214
- banken	94	52	39	39	41
- elektronischgeldinstellingen					
- coöperatieve banken	1		107		
- verzekeraars	29	33	27	25	38
- premiepensioeninstellingen				25	11
- beleggingsondernemingen en beheerders icbe	115	161	98	134	124

¹ Niet alle vvgb-aanvragen leiden tot het daadwerkelijk verlenen van de gevraagde vvgb. Sommige aanvragen zijn vanwege onvolledigheid buiten behandeling gesteld of kunnen op prudentiële gronden zijn afgewezen. Ook zijn in 2017 meerdere aanvragen door de aanvragers ingetrokken.

Tabel 20 Inschrijvingen in de registers

	Onder toezicht DNB							Notificatie in Nederland						
	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>NL</u>	<u>BES</u>	<u>2017</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>	<u>NL</u>	<u>BES</u>	<u>2017</u>
Kredietinstellingen ¹	214	179	175	105	95	9	104	590	610	626	593	612	2	614
Verzekeraars	298	274	269	179	160	7	167	937	966	899	906	1010	20	1030
Herverzekeraars	11	10	11	9	9		9	60	59	74	75	80		80
Pensioenfondsen	381	377	321	295	259	1	260							
Betaalinstellingen ²	50	45	46	48	46	4	50							
Trustkantoren ³	192	190	156	139	136	1	137							
PPI	10	10	11	10	10		10							

¹ Inclusief niet-EU bijkantoren (3).

² Hieronder zijn ook begrepen de Wisselkantoren, Geldtransactiekantoren en Elektronischgeldinstellingen.

³ Inclusief enkelvoudige en groepshoofden.

Tabel 21 Maatregelen bij onder toezicht staande instellingen

	2013	2014	2015	2016	2017	Waarvan:	Verzeke- raars ²	Pensioen- fondsen ³	Betaal- instellingen	Trust- kantoren ⁴	Beleggings- instellingen ⁵	Beleggings- onder- nemingen ⁶
	—	—	—	—	—	Banken ¹						
Aanwijzing	10	15	13	3	13	3		1		9		
Last onder dwangsom	49	25	29	33	15		2	6		5	1	1
Bestuurlijke boete	4	25	19	26	15	4		7		3		1
Publicatie overtreding				5	2		1				1	
Herstelplan ⁷		1	165									
Stille curatele		1	2	1								
Aanstelling bewindvoerder												
Doorhaling uit het register		2	2	1	2		1		1			
Noodregeling												
Aangifte bij het OM			1		2					2		
Overdrachtsplan					1		1					
Totaal	63	69	231	69	50	7	5	14	1	19	2	2
- waarvan gepubliceerd						0	0	0	0	0	0	0

1 Er zijn vier bestuurlijke boetes opgelegd voor een totaalbedrag van EUR 879.125,-.

2 Er zijn in totaal dwangsommen verbeurd van EUR 3.000,-.

3 Er zijn zeven bestuurlijke boetes opgelegd voor een totaalbedrag van EUR 5.122.500,-. Hiervan zijn vier boetes aan feitelijk leidinggevers en één boete aan een medepleger opgelegd. Er zijn geen dwangsommen verbeurd.

4 Er zijn drie bestuurlijke boetes opgelegd voor een totaalbedrag van EUR 66.000,-. Er zijn geen dwangsommen verbeurd. Naast de nog lopende zaken zijn over 2017 19 formele maatregelen opgelegd.

5 Er zijn geen dwangsommen verbeurd.

6 Er zijn in totaal dwangsommen verbeurd van EUR 2.000,-.

7 Met ingang van 1 januari 2016 neemt DNB geen herstelplanbesluiten meer als formele maatregel, de verplichting om een herstelplan in te dienen vloeit rechtstreeks voort uit de wet.

Tabel 22 Maatregelen bij niet onder toezichtstaande instellingen

	2013	2014	2015	2016	2017 ²	Waarvan				
						Banken ¹	Verzeke- raars	Pensioen- fondsen	Betaal- instel- lingen	Trust- kantoren
Last onder dwangsom	1	4	1	0	1	1				
- waarvan gepubliceerd	0	0	0	0	1	1				
Bestuurlijke boete	11	4	4	0	0					
- waarvan gepubliceerd	2	4	2	0	0					
Publicatie overtreding	0	0	0	0	0					
Aanwijzing	0	0	0	0	0					
Stille curatele	1	0	0	0	0					
Aangifte bij het OM	1	0	0	0	0					
Noodregeling	0	0	0	0	0					
Faillissement op verzoek DNB	0	0	0	0	0					
Totaal	14	8	5	0	1	1	0	0	0	0
- waarvan gepubliceerd	2	4	2	0	1	1	0	0	0	0

1 Er is in dit geval een dwangsom verbeurd van in totaal EUR 50.000,-.

2 In 2017 heeft DNB in 17 gevallen zonder oplegging van formele maatregelen ervoor gezorgd dat de illegale activiteiten werden gestaakt.

Tabel 23 Bezwaar- en (hoger) beroepsprocedures¹

	Bezwaarschriftprocedures					(Hoger) beroepsprocedures				
	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
Banken	340	19	8	6	28	308	302	254	261	3
- waarvan particulieren ²	4	1	0	0	0	249	237	232	232	1
Verzekeraars	94	11	20	18	8	2	3	10	7	6
Pensioenfondsen	70	26	24	15	4	12	23	4	18	0
Betaalinstellingen	10	14	30	45	8	3	4	11	17	20
Trustkantoren	15	15	17	8	8	4	5	7	8	3
Beleggingsondernemingen- en instellingen	185	26	10	14	26	72	4	8	2	4
- waarvan particulieren ²	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	714	111	109	106	82	401	341	294	313	36
- waarvan particulieren²	4	1	0	0	0	249	237	232	232	1

¹ Dit betreft de in het betreffende jaar afgesloten zaken alsmede de per 31 december van het betreffende jaar nog in behandeling zijnde zaken.

² Dit betreft het aantal zaken van particulieren over de toepassing van het depositogarantiestelsel (Icesave, DSB) resp. het beleggingscompensatiestelsel (TPC, St. George Private Finance) en zijn meegeteld met het totaal aantal zaken van banken resp. beleggingsondernemingen.

Bijlage 2

Details kosten en financiering

Tabel 24 Personele inzet en kosten Toezicht

59

	Inzet in fte R2017	Inzet in fte B2017	Verschil	Kosten in EUR miljoen R2017	Budget in EUR miljoen B2017	Verschil
Uitvoerende activiteiten						
Interventie en handhaving	18,8	12,4	6,4	2,5	1,7	0,8
Toetreding	42,8	34,7	8,1	5,7	4,8	0,8
Integriteitstoezicht	40,5	52,1	-11,6	5,4	7,2	-1,9
Off-site toezicht	269,9	299,9	-30,1	41,4	48,2	-6,8
On-site toezicht	102,8	84,2	18,6	13,6	11,8	1,8
Statistiek	33,9	35,3	-1,4	6,0	6,0	0,0
Totaal uitvoerend	508,7	518,6	-9,9	74,6	79,8	-5,2
Toezichtbrede activiteiten						
Beleid en regelgeving ¹	80,5	77,2	3,3	12,1	11,9	0,2
Juridische activiteiten ²	17,2	19,5	-2,3	5,4	4,7	0,6
Externe communicatie	5,1	5,2	-0,1	1,2	1,2	-0,0
Totaal toezichtbreed	102,8	101,8	0,9	18,6	17,9	0,8
Totaal primaire activiteiten	611,5	620,5	-9,0	93,2	97,6	-4,4
Ondersteunende activiteiten						
Besturing ³	52,8	55,7	-2,9	10,8	11,0	-0,3
Juridische ondersteuning ⁴	16,8	14,1	2,6	3,0	2,4	0,6
ICT-ondersteuning	65,2	66,2	-1,0	21,5	20,3	1,2
Hr-ondersteuning	26,4	21,7	4,7	7,5	6,6	0,9
Communicatieondersteuning	11,3	14,7	-3,4	2,4	3,2	-0,8
Informatievoorziening	21,0	26,6	-5,6	3,7	4,6	-0,9
Facilitaire diensten ⁵ en beveiliging	18,9	18,6	0,3	1,8	8,6	-6,8
Totaal ondersteunende activiteiten	212,4	217,7	-5,3	50,6	56,8	-6,2
Totaal	823,9	838,2	-14,3	143,8	154,4	-10,6

1 Inclusief contributies voor EBA (Budget EUR 0,9 mln, realisatie EUR 0,8 mln) en EIOPA (Budget EUR 0,5 mln, realisatie EUR 0,5 mln).

2 Juridische adviezen ten behoeve van de toezichtfunctie.

3 Besturing omvat de directie en de Raad van Commissarissen en de activiteiten voor financiën en administratie, planning en control, risicobeheersing en procesoptimalisatie en interne audit.

4 Juridische adviezen ten behoeve van ondersteunende activiteiten.

5 Inclusief eenmalige baten verkoop panden (EUR 10,2 mln).

Tabel 25 Personele inzet en kosten Resolutie

	Inzet in fte R2017	Inzet in fte B2017	Verschil	Kosten in EUR miljoen R2017	Budget in EUR miljoen B2017	Verschil
Uitvoerende activiteiten						
Resolutie beleid en planning	21,4	25,0	-3,7	2,7	4,2	-1,5
Juridische activiteiten ¹	2,0	1,9	0,1	0,3	0,3	0,0
Externe communicatie	0,2	0,3	-0,0	0,1	0,1	-0,0
Totaal primaire activiteiten	23,6	27,2	-3,6	3,1	4,6	-1,5
Ondersteunende activiteiten						
Besturing ²	1,9	2,3	-0,4	0,4	0,5	-0,1
Juridische ondersteuning ³	1,4	1,2	0,2	0,2	0,2	0,0
ICT-ondersteuning	0,8	1,7	-0,8	0,5	0,6	-0,1
Hr-ondersteuning	1,0	0,9	0,1	0,3	0,3	-0,0
Communicatieondersteuning	0,4	0,7	-0,2	0,1	0,1	-0,1
Informatievoorziening	0,8	1,1	-0,4	0,1	0,2	-0,1
Facilitaire diensten ⁴ en beveiliging	0,8	0,7	0,1	0,2	0,3	-0,1
Totaal ondersteunende activiteiten	7,1	8,7	-1,6	1,8	2,2	-0,4
Totaal	30,8	35,9	-5,1	4,9	6,8	-1,9

1 Juridische adviezen t.b.v. de primaire resolutietaak.

2 Besturing omvat de directie en de Raad van Commissarissen en de activiteiten voor financiën en administratie, planning en control, risicobeheersing en procesoptimalisatie en interne audit.

3 Juridische adviezen t.b.v. ondersteunende activiteiten.

4 Inclusief eenmalige baten verkoop panden (EUR 0,3 mln).

Tabel 26 Personele inzet en kosten DGS

	Inzet in fte R2017	Inzet in fte B2017	Verschil	Kosten in EUR miljoen R2017	Budget in EUR miljoen B2017	Verschil
Uitvoerende activiteiten						
DGS beleid en uitvoering	7,1 ⁵	7,9	-0,8	2,2	3,0	-0,7
Juridische activiteiten ¹	0,4	1,0	-0,6	0,1	0,2	-0,1
Externe communicatie	0,0	0,0	-0,0	0,0	0,0	-0,0
Totaal primaire activiteiten	7,5	8,8	-1,4	2,3	3,1	-0,8
Ondersteunende activiteiten						
Besturing ²	0,5	0,7	-0,2	0,1	0,1	-0,0
Juridische ondersteuning ³	0,4	0,6	-0,2	0,1	0,1	-0,0
ICT-ondersteuning	39,2	33,6	5,5	5,7	5,5	0,1
Hr-ondersteuning	0,6	0,3	0,3	0,1	0,1	0,0
Communicatieondersteuning	0,3	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0
Informatievoorziening	0,0	0,4	-0,4	0,0	0,1	-0,1
Facilitaire diensten ⁴ en beveiliging	0,7	0,2	0,5	-0,1	0,1	-0,2
Totaal ondersteunende activiteiten	41,7	36,0	5,8	6,0	6,1	-0,1
Totaal	49,2	44,8	4,4	8,3	9,2	-0,9

¹ Juridische adviezen t.b.v. de primaire DGS-taak.

² Besturing omvat de directie en de Raad van Commissarissen en de activiteiten voor financiën en administratie, planning en control, risicobeheersing en procesoptimalisatie en interne audit.

³ Juridische adviezen t.b.v. ondersteunende activiteiten.

⁴ Inclusief eenmalige baten verkoop panden (EUR 0,6 mln).

⁵ Inclusief 0,9 FTE voor de kosten van vermogensbeheer DGS Fonds (door de divisie Financiële Markten).

Tabel 27 Totaal ontvangen van instellingen (voorschotten) 2017

EUR miljoen

	Ontvangen toezicht	waarvan regulier	waarvan leges	waarvan b&d	Ontvangen resolutie	Ontvangen DGS	Ontvangen totaal
Banken ¹	70,1	68,7	0,7	0,7	6,8	9,5	86,5
Pensioenfondsen	30,7	30,4	0,1	0,2			30,7
Verzekeraars	40,2	39,6	0,6	0,0			40,2
- Verzekeraars (exclusief Zorg)	34,5	33,9	0,6	0,0			34,5
- Zorgverzekeraars	5,7	5,7	0,0	0,0			5,7
Betaalinstellingen ²	3,6	3,5	0,1	0,0			3,6
Trustkantoren	4,0	3,9	0,0	0,1			4,0
Beleggingsinstellingen en -ondernemingen	6,3	6,0	0,3	0,0			6,3
Caribisch Nederland	0,2	0,1	0,0	0,2			0,2
Totaal	155,2	152,2	1,8	1,3	6,8	9,5	171,6

1 Banken inclusief overige kredietinstellingen (niet banken).

2 Betaalinstellingen inclusief elektronischgeldinstellingen.

Bijlage 3

Grondslagen en kostentoerekening

De waarderingsgrondslagen, op basis waarvan de ZBO-verantwoording is opgesteld, zijn gelijk aan de waarderingsgrondslagen die zijn gehanteerd bij de jaarrekening van DNB. De kosten zijn daarbij toegerekend op basis van onderstaande toerekeningsleutels. De kosten die worden toegerekend aan de ZBO-taken zijn integrale

kosten, d.w.z. inclusief de kosten voor ondersteuning die voor deze taak zijn gemaakt. De toerekening van de kosten naar de taken gebeurt voor de primaire divisies aan de hand van de capaciteitsverdeling (in fte's). De belangrijkste sleutels voor de toerekening van de interne centrale ondersteuning zijn in onderstaande tabel opgenomen.

63

Tabel 28 Belangrijkste toerekeningsleutels ondersteuning*

Aspect	Belangrijkste elementen	Toegerekend naar/ op basis van
Besturing		
Directie	Directie (incl RvC)	Personele capaciteit afdelingen
Finance en advies	Finance	Personele capaciteit afdelingen
	Verantwoording beleggingen	Financiële markten
Iad	Accountantsonderzoeken	Personele capaciteit afdelingen
Juridische zaken	Juridisch advies	Gerealiseerde uren en externe kosten rechtstreeks
Ict	Ict werkplekken	User accounts***
	Exploitatie	Gebruikte applicaties en data-opslag
	Ict advies en projecten	Afgenomen uren
Hr	Hr Advies en beleid	Personele capaciteit afdelingen
Informatie /	Informatiedienst**	Personele capaciteit afdelingen
Communicatie	Externe communicatie	Personele capaciteit afdelingen
	Interne communicatie	Personele capaciteit afdelingen
	Vertalingen	Afgenomen uren
Facilitair	Huisvesting	Aantal vierkante meters
	Fma werkplekken	Aantal werkplekken
	Repro	Gemaakte repro kosten in euro
Beveiliging	Standaard bewaking kantoorpand	Personele capaciteit afdelingen
	Beveiligingsbeleid	Betalingsverkeer

* Voor de overzichtelijkheid zijn hier niet alle producten met hun kostenverdeelsleutel weergegeven.

** Incl. archief en bibliotheek.

*** Was voorheen het aantal PC's. Het aantal user accounts sluit beter aan op de manier waarop de kosten van o.a. licenties bij DNB in rekening worden gebracht.

Bijlage 4

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

64

Aansprakelijkstellingen en aansprakelijkheidsprocedures

Het komt voor dat DNB uit hoofde van haar toezichttaak of anderszins aansprakelijkstellingen ontvangt (of aankondigingen van aansprakelijkstellingen). In sommige gevallen worden aansprakelijkheidsprocedures tegen DNB aanhangig gemaakt. Indien de uit een dergelijke procedure voortvloeiende verplichting voor DNB niet redelijkerwijs valt in te schatten of er geen redelijke mate van zekerheid bestaat dat de verplichting moet worden voldaan, wordt volstaan met vermelding in deze toelichting. De relevante lopende zaken worden hieronder toegelicht.

GSFS Asset Management B.V., Stichting GSFS Pensionfund en enkele individuele pensioendeelnemers

GSFS Asset Management B.V., Stichting GSFS Pensionfund en dertien individuele pensioendeelnemers hebben DNB in februari 2014 gedagvaard. Zij hebben onder andere gesteld dat DNB onrechtmatig zou hebben gehandeld jegens het pensioenfonds, de vermogensbeheerder en de pensioenfondssdeelnemers door het besluit van DNB dat het pensioenfonds niet viel aan te merken als pensioenfonds in de zin van de Pensioenwet en dat haar inschrijving in het register pensioenfondsen zou worden doorgehaald. Het gerechtshof Amsterdam heeft in juni 2016, in lijn met de uitspraak die de rechtbank Amsterdam begin 2015 had gedaan, de vorderingen van eisers afgewezen. Tegen deze uitspraak is cassatie ingesteld. Uitspraak wordt in 2018 verwacht.

Stichting en haar directeur/DNB

In september 2016 hebben een stichting die eerder zonder vergunning optrad als verzekeraar en haar directeur DNB voor de kantonrechter Amsterdam gedagvaard en schadevergoeding gevorderd. Zij hebben gesteld dat DNB jegens deze stichting en haar directeur onrechtmatig zou hebben gehandeld. De zaak is verwezen naar de rechtbank die de eisers eind 2017 niet-ontvankelijk heeft verklaard in hun vordering. Tegen deze uitspraak staat hoger beroep open.

Bijlage 5

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de directie en Raad van Commissarissen van De Nederlandsche Bank N.V.

Ons oordeel

Wij hebben de onderstaande tabellen, welke zijn opgenomen in de bijgaande, door ons gewaarmerkte, ZBO-verantwoording (hierna 'de verantwoording') van De Nederlandsche Bank N.V. te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel zijn de in de tabellen opgenomen kosten, opbrengsten en voorschotten van De Nederlandsche Bank N.V. over het jaar geëindigd op 31 december 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten weergegeven in overeenstemming met de in bijlage 3 opgenomen grondslagen. Voorts zijn wij van oordeel dat de in de tabellen opgenomen kosten, opbrengsten en voorschotten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de voor De Nederlandsche Bank N.V. relevante wetgeving zoals opgenomen in het Toezichtarrangement aangaande de toezichthouders op de financiële markten van maart 2014.

Deze verklaring heeft uitsluitend betrekking op de volgende tabellen en bijlagen inzake de kosten, opbrengsten en voorschotten van het toezicht, resolutie en depositogarantiestelsel (hierna 'de tabellen'):

- Tabel 1 Gerealiseerde kosten 2017 ZBO-taken DNB (pagina 5)
- Tabel 2 Gerealiseerde toezichtkosten naar kostensoort (pagina 9)
- Tabel 3 Exploitatieresultaat toezichtkosten 2017 (pagina 11)

- Tabel 4 Verrekening toezichtkosten met de sector (pagina 11)
- Tabel 12 Gerealiseerde kosten Resolutie naar kostensoort (pagina 41)
- Tabel 13 Gerealiseerde kosten DGS NL naar kostensoort (pagina 42)
- Tabel 14 Gerealiseerde kosten DGS Caribisch Nederland naar kostensoort (pagina 43)
- Tabel 15 Gerealiseerde kosten DGS Couloance-regeling naar kostensoort (pagina 44)
- Tabel 16 Exploitatieresultaat Resolutie en DGS kosten 2017 (pagina 44)
- Bijlage 2: Details kosten en financiering (pagina 59)
- Bijlage 3: Grondslagen en kostentoerekening (pagina 63)

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de verantwoording'.

Wij zijn onafhankelijk van De Nederlandsche Bank N.V. zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Andere informatie

Naast de door ons gecontroleerde tabellen bevat de verantwoording andere informatie, die geen onderdeel zijn van de scope van onze controleopdracht, en diverse tekstuele toelichtingen. Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de verantwoording verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de tabellen die wel onderdeel zijn van de scope van onze controleopdracht

De directie van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie in overeenstemming met artikel 5 lid 2 van de Wet bekostiging financieel toezicht.

Benadrukking van de basis voor financiële verslaggeving

Wij vestigen de aandacht op bijlage 3 waarin de basis voor financiële verslaggeving is toegelicht.

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen bij de verantwoording

De directie van de vennootschap is verantwoordelijk

voor het opstellen van de verantwoording in overeenstemming met artikel 5 lid 2 van de Wet bekostiging financieel toezicht. De directie is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als de directie noodzakelijk acht om het opstellen van de verantwoording mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Bij het opstellen van de verantwoording moet de directie afwegen of de vennootschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet de directie de verantwoording opstellen op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de verantwoording

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze verantwoording nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden waaronder standaard 800 'controles van financiële overzichten die zijn opgesteld in overeenstemming met stelsels voor bijzondere doeleinden', ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de verantwoording afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met

als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.

- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de verantwoording staan.
- Het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de verantwoording. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de vennootschap haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de verantwoording en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de verantwoording de onderliggende transacties en gebeurtenissen zonder materiële afwijkingen weergeven.

68 Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 28 maart 2018

Deloitte Accountants B.V.

Drs. R.A. Spijker RA

Bijlage 6

Afkortingenlijst

ACM	Autoriteit Consument en Markt
AFM	Autoriteit Financiële Markten
AP	Autoriteit Persoonsgegevens
APF	Algemeen Pensioenfonds
AQR	Asset Quality Review
BES	Bonaire, Sint Eustatius en Saba
BRRD	Bank Recovery and Resolution Directive
CBCS	Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten
CCP	Central Counterparty
CN	Caribisch Nederland
CRD	Capital Requirements Directive
CRR	Capital Requirements Regulation
DGS	Depositogarantiestelsel
DNB	De Nederlandsche Bank
EBA	European Banking Authority
ECB	Europese Centrale Bank, European Central Bank
EDIS	European Deposit Insurance Scheme
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority
EMIR	European Market Infrastructure Regulation
ESA	European Supervisory Authorities
FATF	Financial Action Task Force
FEC	Financieel Expertisecentrum
FSAP	Financial Sector Assessment Program
FSB	Financial Stability Board
FTK	Financieel Toetsingskader
HER	Handelaren voor Eigen Rekening
ICAAP	Internal Capital Adequacy Assessment Process
IMF	Internationaal Monetair Fonds
IORP	Institutions for Occupational Retirement Provision
IRT	Internal Resolution Team
JST	Joint Supervisory Team
KPI	Key performance indicator
LSI	Less Significant Institution
MiFID	Markets in Financial Instruments Directive
MREL	Minimum requirement for own funds and eligible liabilities

70	MTO	Money Transfer Organisatie
	NGFS	Network for Greening the Financial System
	NRA	Nationale resolutieautoriteit
	NVB	Nederlandse Vereniging van Banken
	PARP	Product Approval and Reviewproces
	PPI	Premiepensioeninstellingen
	PSD	Payment Service Directive
	SI	Significant Institution
	SIRA	Systematische Integriteitsrisicoanalyse
	SRB	Single Resolution Board
	SRM	Single Resolution Mechanism
	SSM	Single Supervisory Mechanism
	SW	Sanctiewet 1977
	TLAC	Total loss absorbing capacity
	Vvgb	Verklaring van geen bezwaar
	VVV	Verbond van Verzekeraars
	UFR	Ultimate forward rate
	WA	Wettelijke Aansprakelijkheid
	Wbft	Wet bekostiging financieel toezicht
	Wfm BES	Wet financiële markten BES
	Wft	Wet op het financieel toezicht
	WGA	Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten
	WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
	Wtt	Wet toezicht trustkantoren
	WVP	Wet verbeterde premieregeling
	Wwft	Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme
	ZBO	Zelfstandig bestuursorgaan

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

De Nederlandsche Bank N.V.
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
020 524 91 11
dnb.nl